

Գ.Կ. ԾԱՌՈՒԿՅԱՆ, Ա.Գ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

**ՀԱՏՈՒԿ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ԾԱՐԺՄԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ**

(Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ)

**ԵՐԵՎԱՆ
2010**

**ՀՏԴ 796/799 (07)
ԳՄԴ 75 ց7
Ծ 319**

*Տպագրման են երաշխավորել Հայաստանի ազգային
օլիմպիական կոմիտեն և Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական
պետական ինստիտուտի գիտական խորհուրդը*

Ծառուկյան Գ.Կ.

Ծ 319 «Հատուկ օլիմպիական շարժման պատմություն»:

Ուսումնական ձեռնարկ: Գ.Կ.Ծառուկյան, Ա.Գ.Հարությունյան. - Եր.: Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտ, 2010.- 86 էջ:

Գրախոսներ` մանկ գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր **Վ.Բ. Առաքելյան**
մանկ գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր **Ֆ.Գ.Ղազարյան**

Հայտնի է, որ **Special Olympics International /SOI/** կազմակերպությունն ունի համաշխարհային մեծ ճանաչում, որի նպատակն է աշխարհի բազմաթիվ երկրների մտավոր սահմանափակումներ ունեցող մարզիկների միջև կազմակերպել և անցկացնել մրցումներ:

Այս աշխատանքն ընդգրկում է Հատուկ օլիմպիական շարժման ծագման և զարգացման ընդհանուր պատմությունը, որին զուգահեռ առաջին անգամ հայ իրականության մեջ ներկայացվում է նաև այդ շարժման զարգացման ընթացքը Հայաստանում:

Ուսումնական սույն ձեռնարկը նախատեսված է Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտի ուսանողների, ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի բնագավառի մասնագետների համար:

Հուսով ենք, որ այն կհետաքրքրի նաև մարզասեր հասարակությանը, մանկավարժներին, բժիշկներին, մանկավարժարտաբաններին, հոգեբաններին:

ՀՏԴ 796/79(07)
ԳՄԴ 75 ց 7

ISBN 978-99941-2-418-3

© ՖԿՀՊԻ, Ծառուկյան Գ.Կ.,
Հարությունյան Ա.Գ., 2010

G.K. TSARUKYAN, A.G.HARUTYUNYAN

«THE HISTORY OF SPECIAL OLYMPIC MOVEMENT»

Recommended for publication by the National Olympic Committee of Armenia and Academic Council of the Armenian State Institute of Physical Culture.

Special Olympic International is worldwide known organization which organizes competitions in various sports among the mentally retarded athletes from around the world. The purpose of the organization is to contribute the raising of self-identity of person, and their integration in society.

This covers the origins and history of the Special Olympics movement, introducing the parallel development of this movement in the Armenian reality.

The manual is intended for students of the Armenian State Institute of Physical Culture and specialists in the field of sports.

We hope that it will be very interesting for sports enthusiasts, teachers, doctors, speech pathologists and psychologists.

ՆԱԽԱԲԱՆ

Աշխարհում որոշակի թվով երեխաներ ծնվում են տարբեր աստիճանի մտավոր խանգարումներով, սահմանափակումներով, որոնք խոչընդոտում են նրանց հասարակության լիիրավ անդամ դառնալուն: Աշխարհի բազմաթիվ երկրներում նման մարդկանց շրջապատում են արժանի հոգատարությամբ: Ստեղծվում են անհրաժեշտ պայմաններ զբաղվելու հանրօգուտ աշխատանքով, մշակույթով, սպորտով:

Այս գործընթացի զարգացման նպատակով տարբեր ծրագրերի իրականացման գործունեություն է ծավալվել նաև Հայաստանի Հանրապետությունում: Այս համատեքստում յուրօրինակ է Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտում սկզբում՝ 2004-2005 ուսումնական տարում «Ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրա» մասնագիտության, իսկ այնուհետև 2008-2009 ուստարում «Ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրա» ամբիոնի ստեղծումը: Ինստիտուտի նպատակն է այդ ուղղությամբ մասնագետների պատրաստումը, որոնց առաջնային խնդիրն է ֆիզիկական վարժությունների և սպորտի միջոցով նպաստել տարբեր կարգերի հաշմանդամների ֆիզիկական, հոգեկան, սոցիալական վիճակի վերականգնմանն ու բարելավմանը:

2005 թվականից ինստիտուտում դասավանդվում է «Ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի պատմություն և կազմակերպում» դասընթացը, որի ծրագրում ընդգրկված են թեմաներ Հատուկ օլիմպիական շարժման վերաբերյալ: Դասընթացը ներառում է բազային գիտելիքներ, որոնք, անտարակույս, կընդլայնեն մասնագետների աշ-

խարհահայացքը, կնպաստեն մասնագիտական ունակությունների և հմտությունների կատարելագործմանը:

Ուսումնական ձեռնարկում շարադրված է «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության /ՅՕԿ/ ծագման և զարգացման պատմությունն ու սոցիալական նշանակությունը՝ առողջ և կատարյալ հասարակություն ստեղծելու գործընթացում:

Սպորտային այս շարժումը, որը կոչվում է Special Olympics International /SOI/, չպետք է շփոթել Միջազգային օլիմպիական /ՄՕ/ շարժման հետ: Հատուկ օլիմպիական շարժումը ծնվել է ծառայելու այն մարդկանց, որոնց նկատմամբ բնությունը եղել է դաժան: Ըստ վիճակագրական տվյալների երկրագնդում ապրում է մոտ 150 միլիոն սակավամիտ մարդ: Սպորտային այս շարժման նպատակն է՝ նրանց ընդգրկելով ֆիզկուլտուրայի և սպորտի շարժման մեջ, թեթևացնել նրանց վիճակը՝ ամրապնդելով առողջությունը, պարզեցնելով երջանկությունը, որպեսզի նման մարդիկ վստահեն իրենց ուժերին, չզգան հասարակությունից կտրված, և վերջապես, չէ՞ որ այդ մարդիկ ամեն օր և ամենուր մեզ հետ են, մեր կողքին:

Ձեռնարկում բերված փաստերն անառարկելիորեն ճշմարտացի են. վերցված են մեծավ մասամբ Հայաստանի «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության արխիվային նյութերից, 1990-1992 թ.թ. ԱՄՆ-ում հրատարակված հատուկ փաստաթղթերից, որոնք չեն հրատարակվել Խորհրդային հանրապետություններում, չնայած ողջ աշխարհը ծանոթ էր այս շարժմանը 1968 թվականից: Սակայն, «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության ստեղծման և գործունեության մասին նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններում ընդունվեց և ուշադրության արժանացավ միայն 1990 թվականից, իսկ տվյալ ծրագրի իրականացման հայկական մասնաճյուղը հիմնադրվել է

1993 թվականին, որի նախաձեռնողը և առաջին նախագահն էր մանկավարժ-արատաբան Գ.Վ.Մնացականյանը:

Ուսումնական ձեռնարկի նպատակը մեկն է՝ ապագա սերնդին թողնել փաստագրություն Համաշխարհային հատուկ օլիմպիական շարժման ծագման, աշխարհով մեկ նրա տարածման, հատկապես Հայաստանում այդ ուղղությամբ կատարված առաջին քայլերի վերաբերյալ: Ձեռնարկում ներկայացված են այդ գործը նախաձեռնող և կյանքում իրագործող, առաջին դժվար քայլերը հաղթահարող ինչպես միջազգային, այնպես էլ Հայաստանի որոշ գործիչների, առաջին մարզիկների նկարներ, աղյուսակներ՝ միջազգային և համամիութենական մրցումների անցկացման տարեթվերի, վայրի, մասնակից երկրների և մարզիկների թվաքանակի վերաբերյալ:

Հուսով ենք, որ ուսումնական ձեռնարկը կհետաքրքրի մարզասեր հասարակությանը, մանկավարժներին, գրողներին և ընդհանրապես հասարակության լայն խավերին, որոնց համար մատաղ սերնդի ուսուցման, կրթության և դաստիարակության հարցերը, հատկապես սակավամիտ երեխաներինը, առաջնահերթ են: Ցանկանում ենք Ձեր ուշադրությունը բևեռել մեր հանրապետությունում ապրող սակավամիտ և ֆիզիկական արատ ունեցող մարդկանց վրա, որոնք եղել են, կան և կլինեն մեզ հետ և նրանց երջանիկ տեսնելու, իրենց ուժերի և հնարավորությունների նկատմամբ հավատով լցվելու բանալին մեր ձեռքին է, մենք պետք է մեր լավագույն մոտեցմամբ «կանաչ լույս» վառենք նրանց ճանապարհին, իսկ այդ ճանապարհը Հատուկ օլիմպիական շարժման ճանապարհն է:

ՄՏԱՎՈՐ ՀԵՏԱՄՆԱՑՈՒԹՅԱՆ ԲՆՈՐՈՇՈՒՄԸ

Մտավոր հետամնաց են համարում այն մարդկանց, որոնց ինտելեկտուալ մակարդակը ցածր է միջինից, ուսուցումը և միջավայրին հարմարվելը՝ աղապտացման հատկությունը դժվարացած է կամ անբավարար: Այն հիվանդագին վիճակ է, գլխուղեղի զարգացման խանգարումների հետևանք: Այսինքն՝ սակավամիտ է կոչվում այն երեխան, որը գլխուղեղի օրգանական վնասվածքի պատճառով ունի ճանաչողական գործունեության կայուն խանգարում: Մտավոր հետամնաց երեխաները զարգացման ընթացքում նույն փուլերն են անցնում, ինչ առողջները, սակայն դանդաղ, և ի վերջո մնում են ցածր, հիմնականում նախադպրոցական տարիքի երեխաների մակարդակին: Այս երեխաները որոշ չափով կարող են սովորել, մտավորապես զարգանալ, համակշռել վնասված ֆունկցիաները /Շ.Ն.Սոբոլ, 1999/:

Նրանց շարժողական ընդունակությունները, նույնպես զարգանում են դանդաղ և հետ են մնում հասակակիցների նորմերից: Բայց հնարավոր է, որ երեխայի տարիքի զարգացմանը զուգընթաց, ճկունությունն ու դիմացկունությունը հավասարվեն նորմային, սակայն արագաշարժության, ուժի, դիպուկության, հավասարակշռության զարգացման մակարդակը անկայուն են: Շարժողական ընդունակությունների զարգացման մակարդակը սերտորեն կապված է մտավոր աշխատունակության զարգացման հետ: Շարժողական ընդունակությունների զարգացման վերաբերյալ գիտելիքներն օգնում են մտավոր հետամնացների վերականգնողական ֆիզիկական կուլտուրայի մեթոդի ստեղծմանը: Ֆիզիկական

վերականգնողական գործընթացում լայնորեն օգտագործում են ֆիզիկական դաստիարակության բոլոր միջոցները, իսկ մեթոդները բաժանվում են երկու խմբի՝ մանկավարժական-վերականգնողական, մանկավարժական-սպորտային: Երկրորդ խմբի պլանավորված, կազմակերպված գործընթացը մարզիկներով ապահովում է «Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպությունը: Գործընթացի նպատակն է հնարավորինս օգնել նրանց տարիքին համապատասխան վերականգնելու մարմնի ֆիզիկական վիճակը: Դրա համար ընտրվել և մշակվել են վարժությունների տեսակներ, խաղեր, որոնք հնարավորություն են ընձեռում ձեռք բերել շարժումների հավասարակշռություն, ճկունություն, արագաշարժություն, մարմնի ներդաշնակության ապահովում, նուրբ շարժումների մշակում, տարածության և ժամանակի մեջ կողմնորոշում: Մարզման գործընթացում պետք է հաշվի առնել առողջական վիճակը, տարիքային և անհատական առանձնահատկությունները, հետաքրքրությունները, ունակությունները, հնարավորությունները, սպասվելիք մարզական արդյունքները: Մարզումը պետք է իրականացնել հուզական դրական մթնոլորտում և անպայմանորեն գնահատել հաջողությունները: Հետազոտությունները ցույց են տվել, որ մտավոր զարգացման խնդիրներ ունեցող երեխաներից, պատանիներից շատերը, որոնք ընդգրկված են եղել Հատուկ օլիմպիական շարժման մեջ, հետագայում կարողանում են մասամբ ինքնուրույն կյանք վարել /Գ.Ս.Բաբախանյան/:

Այս գործընթացի ծավալմանը և զարգացմանը նպաստել է 1971 թվականի դեկտեմբերի 20-ին Միացյալ

ազգերի կազմակերպության Գլխավոր ասամբլեայի կողմից ընդունված «Մտավոր հետամնաց մարդկանց իրավունքների մասին հռչակագիրը» /Բանաձև 2856 (XXVI)/, ուր մասնակիորեն նշվում է, որ Գլխավոր ասամբլեան գիտակցելով Միացյալ ազգերի կազմակերպության անդամ պետությունների ստանձնած պարտավորությունը և համաձայն կանոնադրության պետք է համագործակցել ՄԱԿ-ի հետ ինչպես միասնական, այնպես էլ անհատական կերպով՝ նպատակ ունենալով աջակցել կենսամակարդակի բարձրացմանը, զբաղվածության լիովին ապահովմանը և տնտեսական ու սոցիալական ոլորտների բարելավմանն ու զարգացմանը: Անդրադառնանք վերոհիշյալ հռչակագրի որոշ հոդվածների:

- Կրկին հաստատելով կանոնադրության մեջ հռչակված մարդու իրավունքների ու ազատության, ինչպես նաև խաղաղության, արժանապատվության սկզբունքների, մարդկային արժեքների և սոցիալական արդարության նկատմամբ հավատը:

- Վկայակոչելով «Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագրի», «Մարդու իրավունքների մասին միջազգային դաշնագրերի», «Երեխայի իրավունքների հռչակագրի» սկզբունքները և սոցիալական առաջընթացի չափանիշները, որոնք արդեն հռչակված են Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության, ՄԱԿ-ի կրթական, գիտական և մշակութային հարցերով զբաղվող կոմիտեի, Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության, ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի և այլ շահագրգիռ կազմակերպությունների սահմանադրություն-

ներում, կոնվենցիաներում, հանձնարարականներում և բանաձևերում:

- Ընդգծելով, որ «Սոցիալական առաջընթացի և զարգացման հռչակագրում» նշվում է ֆիզիկական և մտավոր թերություններ ունեցող մարդկանց իրավունքների պաշտպանության, բարեկեցության ապահովման և աշխատունակության վերականգնման անհրաժեշտության մասին:

- Հաշվի առնելով գործունեության տարբեր ոլորտներում մտավոր հետամնաց մարդկանց ընդունակությունների զարգացման գործում օգնություն ցուցաբերելու և հնարավորության սահմաններում հասարակության կյանքում նրանց ներգրավման անհրաժեշտությունը, հարկ է գիտակցել, որ որոշ երկրներ զարգացման տվյալ փուլում կարող են միայն սահմանափակ ջանքեր ներդնել նշված նպատակները իրագործելու համար:

Այսպիսով, սույն հռչակագիրը հռչակում է մտավոր հետամնաց մարդկանց իրավունքների մասին և խնդրում ազգային ու միջազգային մակարդակով միջոցներ ձեռնարկել, որպեսզի հռչակագիրն այս իրավունքների պաշտպանման համար ընդհանուր հիմք և ուղեցույց ծառայի:

Սոցիոլոգիական ուսումնասիրությունները /Ա.Աբրահամյան, 2003/ ցույց են տվել, որ հասարակությունը և նույնիսկ պետական մարմիններն անտեղյակ են մտավոր խանգարմամբ հաշմանդամների հիմնախնդիրներին, որոնք էլ պատճառ են դարձել այնպիսի թույր կարծիքի ձևավորմանը, ըստ որի մտավոր խանգարմամբ հաշմանդամը հասարակության մեջ չունի այլ անձանց հետ

շփման եզրեր: Մինչդեռ, ողջ քաղաքակիրթ աշխարհում ընդունված և փորձված մեթոդներն ու մոտեցումները թույլ են տալիս մտավոր խանգարմամբ հաշմանդամ մարդկանց կենսագործելիության առավելագույն սահմաններում ադապտացնել առօրյա կյանքին և ինտեգրել հասարակությանը:

Ի հակադրություն գոյություն ունեցող պատկերացումների՝ մտավոր հետամնացությունը հոգեկան հիվանդություն չէ, սակայն որոշ հոգեկան հիվանդություններ կարող են առաջ բերել մտավոր հետամնացություն: Մտավոր հետամնացները կարող են ունենալ սոցիոգեն բնույթի հոգեկան խնդիրներ. նրանք կարող են լինել շատ նրբանկատ, ընկճվել անհաջողություններից և դառնալ առավել պարփակված, մշտապես օգնություն ակնկալողի կարգավիճակում, չեն կարող պիտանի լինել շրջապատին, կարող են ունենալ չբացահայտված տաղանդ, որի ցայտուն ապացույցն են Հատուկ օլիմպիական շարժման ծագման և զարգացման պատմության մեջ ընդգրկված փաստերը:

«Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության հիմնադիր – Յունիս Քենեդի Շրայվեր

Հայաստանի ներկայացուցիչները «Միջազգային հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության նախագահ Սարժենտ Շրայվերի հետ

ՀԱՏՈՒԿ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱՅԱՐՑԵՐԸ

«Միջազգային հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպությունը ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պատմության մեջ նոր երևույթ է, մարդասիրական շարժում, որի նպատակն է շուրջտարյա մարզումների միջոցով սպորտի մեջ ներգրավել այն երեխաներին և մեծահասակներին, որոնք համարվում են մտավոր թույլ կարողությունների տեր և ունեն ֆիզիկական այս կամ այն խաթարվածությունը:

«Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպությունը սիրողական է. մրցումներին ազգային օրհներգեր չեն հնչում, ազգային դրոշ չի բարձրացվում, քաղաքական և կրոնական ոչ մի հոսանքի հետ առնչություն չունի: Կազմակերպությունն ունի սեփական դրոշ և տարբերանշան, որոնք պարտադիր են բոլոր այն պետությունների համար, որոնք կնտնեն այդ կազմակերպության մեջ:

Երեխան մեղավոր չէ, որ ծնվել է մտավոր կամ ֆիզիկական արատներով, իսկ թե ինչու՞ են նրանք այդպես ծնվում, դա այլ ծավալուն թեմա է:

Գոյություն ունի սակավամտության առաջացման մոտ 350 պատճառ: Հասարակության որոշ խավերի մոտ ձևավորվել է կարծիք, թե ժամանակակից բժշկությունը պետք է վերացնի նման երեխաներին, որը միջնադարյան մտածելակերպ է և ոչ մարդկային:

1990 թ. ԱՄՆ-ում հրատարակված և քիչ տարածում ստացած գիտական տվյալներով, ինչպես վերը նշվեց, աշխարհում կա մոտ 150 միլիոն սակավամիտ մարդ, որոնց մոտ 35 միլիոնը միջին և ծանր մտավոր հետամնաց-

ներ են: Սակավամիտ մարդկանց 89 տոկոսի մոտ այն արտահայտվում է թեթև ձևով և շատ դեպքերում չեն տարբերվում նորմալ երեխաներից: Մասնավորապես, ԱՄՆ-ում նրանց թիվը 7,5 միլիոն է կազմում:

Սակավամտությունը ինն անգամ ավելի է ուղեղային կաթվածից, տասնհինգ անգամ՝ լրիվ կուրությունից, երեսունհինգ անգամ՝ մկանային դիստրոֆիայից:

Սակավամիտ մարդկանց աշխարհագրական տարածվածության տոկոսային հարաբերությամբ պատկերը հետևյալն է՝ Աֆրիկայում -10, Ասիայում - 8, Լատինական Ամերիկայում - 8 , Ավստրալիայում - 2, Հյուսիսային Ամերիկայում - 2,5 , Եվրոպայում - 2-2,5:

Ցավոք, ինչպես ԽՍՀՄ-ում, այնպես էլ Հայաստանում ստույգ թվական տվյալները բացակայում էին՝ Խորհրդային Միությունում մոտավորապես 620 հազար երեխաներ, իսկ Հայաստանի օժանդակ դպրոցներում՝ մոտավորապես 3000 երեխաներ ընդգրկված են եղել հատուկ ուսուցման դպրոցներում: Ներկա ժամանակաշրջանում ՀՀ սոցիալական ապահովության և առողջապահության նախարարությունների տվյալների համաձայն, Հայաստանում կան մոտ 117.000 հաշմանդամներ, որոնցից մտավոր խանգարմամբ հաշմանդամները կազմում են մոտ 20 տոկոս:

ԽՍՀՄ արատաբանության գիտահետազոտական ինստիտուտի տնօրեն, ակադեմիկոս Վ. Ի. Լուբովսկու տվյալներով նման երեխաների քանակը Միության մեջ կազմում էր 4,5 տոկոս, այսինքն նրանց թիվը 1,8 միլիոնից ավելի էր: Ամերիկացիները ներկայացնում են 11 տոկոս, որովհետև նրանք հաշվի են առնում, նույնիսկ,

նորմայից ամենաաննշան շեղումը և առաջադրում են շտկել այդ շեղումը որոշակի տարիքային շրջանում, իսկ ԽՍՀՄ-ում նման աննշան շեղումներին ընդհանրապես ուշադրություն չէին դարձնում, բացակայում էին համապատասխան թեստերը, սարքավորումները և, ինչպես նա՝ և համապատասխան բարձր որակավորում ունեցող մասնագետները:

Սակավամիտ և ֆիզիկական արատ ունեցող երեխաների ուսուցման, դաստիարակության և ֆիզիկական մարզման գործում ԽՍՀՄ և ԱՄՆ-ի համակարգում կարմեծ տարբերություն: Այսպես՝ սկսած 1970 թվականից ամերիկյան մանկավարժ-գիտնականները առաջարկել են միասնական ներառական /ինտեգրացված/ ուսուցում: Նրանք գտնում են, որ սակավամիտ երեխան պետք է սովորի մասսայական դպրոցում իր հասակակիցների հետ, միևնույն դասարանում կամ հատուկ դասարաններում: Հոգեբանները գտնում են, որ միասնական ուսուցումը նպաստում է սակավամիտ երեխայի այս կամ այն մտավոր արատի շտկմանը՝ հիմք ընդունելով նրա նորմալ հասակակցի վարքը: Հիմնականում համաձայն լինելով ամերիկացի գիտնականների առաջարկի հետ, պետք է միաժամանակ նշել, որ ինտեգրացիայի հարցում մեծ դեր ունի տվյալ ազգի հոգեբարոյական դաստիարակությունը: ԱՄՆ-ում այն երեխաները, որոնք ունեն հոգեկան և ֆիզիկական շեղումներ, կոչվում են «հատուկ երեխաներ», ամերիկյան մասնագետները նման «հատուկ» անվանում են տալիս նաև այն երեխաներին, որոնք ուսման գործում ցուցաբերում են բացարձակ ընդունակություններ՝ ելնելով նրանից, որ այդպիսի երեխաները, նույնպես,

արժանի են հատուկ ուշադրության՝ խորացնելու իրենց բնատուր ընդունակությունները:

Հայաստանում գործող 17 օժանդակ գիշերօթիկ դպրոցներում, ինչպես վերը նշեցինք, սովորում էին մոտավորապես երեք հազար դպրոցական: Բացակայում էին վիճակագրական տվյալներ այն մասին, թե որքա՞ն երեխաներ մտավոր և ֆիզիկական արատի պատճառով չեն հաճախել համապատասխան ուսումնական հաստատություններ և մնացել են տանը՝ ծնողների խնամքի տակ:

Միջազգային հատուկ օլիմպիական շարժման նպատակն է՝ շուրջտարյա մարզումների, մրցումների միջոցով սակավամիտ և ֆիզիկական արատ ունեցող երեխաների մոտ կայունացնել բնավորությունը, զարգացնել ֆիզիկական ունակությունները և կարողությունները, մերձեցնել հասարակությանը:

Միջազգային հատուկ օլիմպիական շարժման փիլիսոփայությունն այն է, որ սակավամիտ մարդիկ հատուկ ուսուցման դեպքում, միաժամանակ մասնակցելով թիմային ու անհատական մրցումների, կստանան հոգեկան և ֆիզիկական բավարարվածություն: Նման մարդիկ շահում են ֆիզիկական, հոգեկան և սոցիալական առումով, իրենց զգալով հասարակությունից չկտրված, պիտանի՝ նրա ուշադրության կենտրոնում գտնվողներ:

Հատուկ օլիմպիական շարժման կարգախոսն ու երդումն է՝ **«Տուր ինձ հաղթանակ, իսկ եթե չկարողանամ, թող լինեմ արի այս փորձում»:** «Միջազգային հատուկ օլիմպիական» կազմակերպության հիմնադիրը ԱՄՆ-ի նախկին նախագահ Ջոն Քենեդու քույրն է՝ Յունիս

Քենեդին, որը 1963թ. Մերիլենդ քաղաքում, կազմակերպում է ճամբար, սակավամիտ երեխաների և մեծահասակների համար՝ ուսումնասիրելով նրանց ֆիզիկական կարողությունները և հմտությունները տարբեր մարզածներում: 1964-1988 թ.թ. ԱՄՆ-ում բացվում են հարյուրավոր նմանատիպ ամառային ճամբարներ:

Ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ հնացել է այն կարծիքը, թե սակավամիտ և ֆիզիկական արատ ունեցող երեխաները ոչնչի ընդունակ չեն, մասնավորապես սպորտում:

Յուենիս Քենեդի Շրայվերը ԱՄՆ-ում հայտնի Քենեդիների գերդաստանի Ռոզա և Ժոզեֆ Ֆիջերալ Քենեդիների 9 երեխաներից հինգերորդն է, ծնվել է Բրուկլինում /Մասաչուսեթս նահանգ/, ունի սոցիալական գիտությունների բակալավրի աստիճան, ավարտել է Կալիֆորնիայի նահանգի Ստենֆորդի համալսարանը: Շուրջ 30 տարի իրեն նվիրել է աշխարհում մտավոր հետամնաց մարդկանց կյանքի պայմանների բարելավման աշխատանքին: Գործածության մեջ է դրել 1946 թ. հիմնադրված հոր թողած ֆոնդը՝ որպես հուշ Ժոզեֆ Քենեդու ավագ որդու, որը զոհվել էր Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի ժամանակ /1941-1945 թ.թ./:

Ֆոնդն ունի երկու նպատակ.

1. Գտնել պատճառը և կանխել մտավոր թերզարգացման առաջացումը.
2. Օգնել մտավոր թերզարգացած մարդկանց՝ գտնելու իրենց տեղը կյանքում:

ԱՄՆ-ի Արևմտյան Վերջինիա նահանգում 1947 թ. Յուենիս Քենեդին ղեկավարում է կանանց ուղղիչ հաստա-

տությունը, 1961 թ. մտավոր հետամնացության գծով հիմնադրում է նախագահական կոմիտե, 1962 թ. հիմնում է երեխաների առողջության և մարդկության զարգացման ազգային ինստիտուտ, 1963 թ. ստեղծում է մտավոր հետամնաց մարդկանց համար չափորոշիչներ և թեստեր, տեղեկատվական կենտրոններ:

1961-1986 թ.թ. Յուենիս Քենեդու առաջարկությամբ ստեղծվել են բազմաթիվ ազգային կենտրոններ և ինստիտուտներ՝ մտավոր թերզարգացած մարդկանց բժշկական, սոցիալական, իրավական, աշխատանքային պայմանների բարելավման ուղղությամբ, հիմնվում են ազգային մակարդակով բազմաթիվ ծրագրեր, սակավամտության ուսումնասիրման ուղղությամբ լրատվական կենտրոններ. մասնավորապես 1962 թ. ստեղծվում է Քենեդու անունը կրող մրցանակ՝ սակավամտության կանխարգելման դեմ մղվող պայքարի համար:

1964 թ. Յուենիսի ջանքերով ԱՄՆ-ի Կոնգրեսը ընդունում է հատուկ օրենք սակավամիտ քաղաքացիներին աշխատանքով ապահովելու վերաբերյալ: Վերջապես, աշխարհում այժմ հայտնի «Հատուկ օլիմպիկաներ» կազմակերպության ստեղծումը դարձավ նրա աշխատանքային ծառայության արգասիքը:

Յու. Քենեդու կատարած մարդասիրական աշխատանքը բարձր գնահատականի է արժանացել ԱՄՆ-ում: 1984 թ. մարտի 24-ին ԱՄՆ-ի նախագահ Ռ.Ռեյգանը նրան է հանձնում ազգային բարձրագույն պարգևը՝ «Ազատության» մեդալ: Հանձնման արարողության ժամանակ Ռ.Ռեյգանն ասել է. «Յուենիս Քենեդին մեծ համոզմունքներով և ջանքերով աշխատել է մտավոր թույլ մարդկանց

կյանքը բարելավելու համար, նրա աշխատանքը օգուտ է տվել շատ մարդկանց, և նա արժանի է ամերիկացիների երախտագիտությանը, գովասանքին ու սիրուն»:

Յու.Քենեդու հիմնած գործի ղեկավարությունը հետագայում շարունակեց նրա ամուսին՝ Սարժենտ Շրայվերը՝ մասնագիտությամբ իրավաբան-միջազգայնագետ:

1947-1948 թ.թ. Վաշինգտոնում նա կնոջ հետ ղեկավարել է իրավախախտ անչափահասների կոնֆերանսը: 1955-1960 թ.թ. եղել է Չիկագոյի կրթության բաժնի նախագահ: Մեծ աշխատանք է տարել ԱՄՆ-ի նահանգներում և ամբողջ աշխարհում իրականացնելու Հատուկ օլիմպիական շարժման մարդասիրական ծրագրերը: 1984 թ. ընտրվել է «Միջազգային հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության նախագահ: 1990 թվականի փետրվարին Ս.Շրայվերի երկարատև և համառ ջանքերի շնորհիվ ԽՍՀՄ-ը մտավ միջազգային Հատուկ օլիմպիական շարժման մեջ /ԽՍՀՄ-ի նախագահ Մ. Գորբաչովի օրոք/, դրանով իսկ և ճանապարհ բացելով Հայաստանի համար:

Ծնողների ստեղծած այս մարդասիրական կազմակերպության աշխատանքներին ակտիվորեն մասնակցում էին նրանց զավակները և բարեկամները: Սակավամիտ և ֆիզիկական արատ ունեցող մարդկանց ծառայելը դարձել էր Քենեդի-Շրայվեր գերդաստանի սուրբ նպատակը:

Սպորտային այս նոր շարժման գաղափարը, ինչպես տեսնում ենք պատմության մեջ է մտել, որպես իր ծննդով ամերիկյան գաղափար: Սակայն կան գրավոր և ֆոտո փաստեր, որոնք ցավոք, շատ վատ են պահպանված և ժամանակին չհրապարակված, որոնցում

նման միտք ժամանակին արտահայտել և Երևանի թիվ 1,2 օժանդակ գիշերօթիկ դպրոցներում իրականացրել է ֆիզկուլտուրայի ուսուցիչ Գ.Վ. Մնացականյանը: Նա 1967 թ. մարտին «Ֆիզիկական դաստիարակությունը և նրա առանձնահատկությունները օժանդակ դպրոցում» թեմայով հանդես է եկել հանրապետական մանկավարժական ընթերցումներում: Պահպանվել են ֆոտոփաստեր, որոնցում Գ.Վ. Մնացականյանի ջանքերով կազմակերպվել և անցկացվել են միջդպրոցական մրցումներ՝ վոլեյբոլից, ֆուտբոլից, աթլետիկայից թիվ 1, 2, 8 օժանդակ դպրոցների միջև:

Ակնհայտ է նաև այն փաստը, որ Խորհրդային իշխանության տարիներին լրատվական միջոցները չէին կարող հայտնել ԱՄՆ-ում կատարվող այդօրինակ աշխատանքների մասին: Սակայն, այնուամենայնիվ 1963 թ. փետրվարին Երևանի թիվ 1 հատուկ գիշերօթիկ դպրոցում /նախկինում այդպես էր անվանվում օժանդակ թիվ 1 գիշերօթիկ դպրոցը, իսկ այսօր թիվ 154 դպրոց/ բացվում է մարմնամարզության խմբակ /ղեկավար Գ. Մնացականյան/:

**ՀԱՏՈՒԿ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ
ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ, ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ
ՍԿՋՐՈՒՆՔՆԵՐԸ**

Աշխարհում Հատուկ օլիմպիական շարժման /ՅՕՇ/
միասնական զարգացման գործընթացը կազմակերպելու
կարևորագույն փաստաթուղթը Special Olympics Inter-
national-ի գլխավոր կանոններն են, որոնք կազմված են
10 հոդվածներից, որոնցից յուրաքանչյուրն իր հերթին
կազմված է համապատասխանաբար 3, 15, 19, 16, 23, 6,
13, 12, 9, 6 ենթակետերից:

Հողված առաջինը ներառում է Special Olympics-ի
նպատակը, հիմնական սկզբունքները, որտեղ մասնա-
վորապես նշված է.

Հատուկ օլիմպիականների առաքելությունը հանդի-
սանում է մտավոր հետամնաց մարդկանց համար օլիմ-
պիական տարբեր մարզաձևերից շուրջտարյա մարզում-
ների և մրցումների կազմակերպումը, որոնք մշտական
հնարավորություններ են ստեղծում պահպանել և բարե-
լավել ֆիզիկական ընդունակությունները, դրսևորել արի-
ություն, զգալ ուրախություն, միաժամանակ ընտանիքի
անդամների հետ միասին ստեղծել բարեկամական հա-
րաբերություններ տարբեր մարզիկների և հասարա-
կության սոցիալական խմբերի հետ:

Հատուկ օլիմպիականների նպատակն է օգնել
մտավոր հետամնաց մարդկանց դառնալու հասարա-
կության լիիրավ անդամ, արդյունավետորեն մասնակցել
հասարակական կյանքին և հնարավորություն ընձեռել
այդ մարդկանց մարզական միջոցառումների միջոցով
ցուցադրել իրենց ունակությունները, տաղանդը և այս

ճանապարհով, նույնպես, հասարակությանը տեղեկաց-
նել իրենց հնարավորությունների և պահանջների մասին:

Հիմնական սկզբունքները, որոնց հիման վրա
ստեղծվել և կազմավորվել է Special Olympics-ը, ապագա-
յում ևս շարժման զարգացման գործընթացը կազմակեր-
պելիս, նույնպես, պետք է որոշիչ դեր կատարեն: Դրանք
են.

ա/ մտավոր հետամնաց մարդիկ ունենալով հա-
մապատասխան ուսուցում կարող են մասնակցել մտա-
վոր և ֆիզիկական որոշակի սահմանափակումներ ունե-
ցող մարդկանց պահանջներին համապատասխան ա-
դապտացված անհատական և թիմային մարզաձևերից
մարզումների, մրցումների և հնարավորության սահման-
ներում սովորել ստանալ հաճույք ու օգուտ,

բ/ բարձրակարգ մարզիչների ղեկավարությամբ
կազմակերպված ամբողջական մարզման գործընթացը
ուղղված է մասնակիցների մարզավիճակի բարելավմա-
նը, ինչպես նաև մարզական ունակությունների զարգաց-
մանը, իսկ մարզական միջոցառումները նմանատիպ
ընդունակություններ ունեցող մարդկանց ունակություն-
ները գնահատելու ամենաճիշտ մեթոդն է,

գ/ սպորտային մարզումների և մրցումների միջո-
ցով կատարելագործվում է մտավոր արատ ունեցող
մարդկանց ֆիզիկական, մտավոր, սոցիալական և
հոգևոր զարգացումը, ամրապնդվում է փոխհարաբերու-
թյուններն ընտանիքում, իսկ հասարակությունը հետևելով
միջոցառումներին՝ արդյունքում միավորվում է մտավոր

հետամնաց մարդկանց հետ հավասարության, հարգանքի պայմաններում,

դ/ մտավոր արատ ունեցող յուրաքանչյուր մարդ, համապատասխան Special Olympics International-ի գլխավոր կանոնակարգի չափորոշիչների, պետք է ունենա հնարավորություն օգուտ ստանալու Special Olympics-ի մարզական միջոցառումների ծրագրերից,

ե/ Հատուկ օլիմպիական կազմակերպությունը պետք է հաղթահարի ռասայական, կրոնական, աշխարհագրական սահմանները, ինչպես նաև ազգային և քաղաքական երևույթների մասնատվածությունը, ստեղծելով հնարավորություններ մարզման և մրցումների համար՝ համաձայն մտավոր արատ ունեցող մարդկանց համաշխարհային-միջազգային ընդունված չափորոշիչների,

զ/ Special Olympics-ը ողջունում է մարզական միջոցառումներին մասնակցելու համար կազմակերպվող բոլոր աշխատանքները և ձգտում է սերմանել սեր ու մարզական ոգի: Այդ նպատակին հասնելու համար Special Olympics-ը նախատեսում է ընձեռել հնարավորություն յուրաքանչյուր մարզիկի մասնակցել մարզումների և մրցումների, որոնք թույլ են տալիս մարզիկներին ցուցադրել իրենց ընդունակությունների մակարդակն ու ներուժը,

է/ Special Olympics-ը ողջունում է տարբեր տարածաշրջաններում, առանձին կազմակերպություններում

/հատկապես դպրոցներում/ մարզումների և մրցումների կազմակերպման աշխատանքները, որոնք միջոց են այս ծրագրում ավելի շատ մարզիկների ընդգրկմանը և իրավունք են վերապահում մասնակցելու Special Olympics-ի ծավալած գործունեությանը:

Չորրորդ 2-րդը ներառում է Special Olympics-ի սահմանումները /ձևակերպումները/, կառուցվածքը՝ «Հավատարմագրման հաստատում» /լիազորագրում, հավաստագրում/. նշանակում է Գլխավոր կանոնակարգի գրավոր հաստատում և յուրաքանչյուր հավատարմագրված ծրագիր պետք է ներկայացնի Special Olympics international-ի գործունեությունը. «Հավատարմագրված չափորոշիչներ». նշանակում է գրավոր չափորոշիչներ, որոշված SOI-ի կողմից, որպեսզի վերանայվեն, նորացվեն կամ ներկայացնեն նոր ծրագրեր.

«Հավատարմագրման մակարդակ». նշանակում է որոշակի գործունեության զարգացում.

«Հավատարմագրված ծրագրեր». իրենից ներկայացնում է ազգային յուրաքանչյուր ծրագիր, ԱՄՆ-ի տարածաշրջանում գործող ծրագրեր, որոնք ստանձնել են SOI-ի լիազորությունները և աշխարհագրական իրավասության սահմաններում կազմակերպում և անցկացնում են մարզումներ ու մրցումներ.

«Ազգային կոմիտե». իրենից ներկայացնում է հավատարմագրված ծրագրերի ղեկավարների խորհուրդ, որը գործում է որպես կոմիտե կամ ասոցիացիա և ազգային ծրագրերի կառավարման հիմնական պատասխանատուն է.

«Խաղեր». ընդհանուր առմամբ Special Olympics-ի ամառային կամ ձմեռային խաղերն են, որոնք կազմակերպում է SOI-ը: Խաղերի կազմակերպչական կոմիտեն, հավատարմագրված ծրագրերը կամ այլ կազմակերպություններ, իրավական անձեր, որոնք SOI կողմից ստացել են հավաստագրեր, կարող են օգտագործել Special Olympics-ի խորհրդանիշերն այլ մարզական միջոցառումներ անցկացնելիս:

Հոդվածում ընդգրկված են ևս մի շարք սահմանումներ, որոնք բնորոշում են Special Olympics-ի գործունեության բովանդակությունը: Դրանք են՝ «Շարժողական ակտիվության մարզման ծրագրեր», «Միջազգային խաղեր», «Ազգային խաղեր», «Ազգային ծրագրեր», «Պաշտոնական մարզաձևեր», «Արգելված մարզաձևեր», «SOI-ի մարզական կանոնները», «Ջահով վազք», «Մրցաշար» և այլն:

Special Olympics International-ի դերը կայանում է նրանում, որ այն հանդես է գալիս, որպես Special Olympics-ի ստեղծող՝ հիմնված Յունիս Քենեդի Շրայվերի ստեղծած ծրագրերի վրա և կառավարում է Special Olympics միջազգային շարժումը: Այն որոշում և ապահովում է բոլոր պաշտոնական քաղաքական որոշումների և պահանջների կատարումը, վերահսկում է ամբողջ աշխարհում Special Olympics-ի ծրագրերի ընդլայնումը, ինչպես նաև ապահովում է այդ ծրագրերի ուսուցման աշխատանքները: Այն բարեգործական կազմակերպություն է /առանց շահույթի ակնկալիքի/ և ազատված է հարկերի մուծումից: Գլխավոր գրասենյակը գտնվում է Վաշինգտոն քաղաքում /ԱՄՆ/:

Կազմակերպության կարևոր պարտականություններից է Special Olympics-ի ինտելեկտուալ ընդունակությունների օգտագործման պաշտպանությունն ու հավատարմագրումը, ըստ որի յուրաքանչյուր երկիր կարող է օգտագործել «Special Olympics» անվանումը միայն SOI -ի թույլտվությամբ: Նա է կայացնում միասնական չափորոշիչների ընդունման որոշումները, մարզումների և մրցումների անցկացման կանոնները, համաշխարհային ու տարածաշրջանային խաղերի և տարբեր միջոցառումների կազմակերպումը, կառավարում է համաշխարհային Special Olympics շարժումը, նյութական միջոցների վերահսկումը և այլն:

Այս հոդվածում առանձնահատուկ շեշտադրվում է կազմակերպության հարաբերությունները, համագործակցությունը ՄՕԿ-ի, ԱՄՆ-ի օլիմպիական կոմիտեի, ազգային օլիմպիական կոմիտեների, միջազգային մարզական ֆեդերացիաների, ՄԱԿ-ի, «Քենեդիի ֆոնդի» և այլ կազմակերպությունների հետ:

Միջազգային օլիմպիական կոմիտեն պաշտոնապես ճանաչել է Special Olympics International-ը 1988 թվականի փետրվարի 15-ին և համաձայնել է համագործակցել որպես մտավոր հետամնաց մարզիկների ներկայացուցչի հետ:

SOI-ը ոչ պետականորեն գրանցված է ՄԱԿ-ն կազմում և որպես ոչ պետական կազմակերպություն կրում է պատասխանատվություն աշխարհի տարբեր երկրների հետ փոխհամագործակցելու գործընթացում, հատկապես մարզումների և մրցումների ծրագրերի կազմակերպման ուղղությամբ:

Յոթերորդ 3-րդում ներկայացված է SOI-ի և Հատուկ օլիմպիական շարժման կառավարման գործունեությունը, ըստ որի SOI-ը լիազորված է հրատարակելու և նորացնելու գործող Գլխավոր կանոնները, միասնական չափորոշիչները և այլ քաղաքական բովանդակությամբ փաստաթղթեր, ինչպես նաև Հատուկ օլիմպիական շարժման զարգացման համար անհրաժեշտ ֆինանսավորման, հավատարմագրման կազմակերպումը:

Կառավարման գործընթացում առաջնային է նաև տեղեկատվության փոխազդեցությունը Special Olympics-ի շրջանակներում, հատկապես Special Olympics International-ի և բոլոր հավատարմագրված ծրագրերի, խաղերի կազմակերպչական կոմիտեների, խորհրդատու կոմիտեների միջև:

SOI-ի կառավարումը կազմակերպվում է իր կողմից լիազորված վերատեսչական խորհրդի միջոցով: Այն պատասխանատվություն է կրում SOI-ի և Հատուկ օլիմպիական շարժման ոլորտում քաղաքական որոշումների ընդունման հիմնահարցերի շրջանակներում, որն ամրագրվում է միասնական չափորոշիչներում:

Կառավարման համակարգում ընդգրկված անդամները պետք է.

- Հատուկ օլիմպիական շարժման վերաբերյալ տիրապետեն խոր գիտելիքների և ունենան պրակտիկ փորձ.

- Հասկանան և իմանան SOI-ի մեջ ընդգրկված տարբեր խորհուրդների պարտավորությունները,

- Հատուկ օլիմպիական շարժման զարգացման համար հանդես գան Special Olympics -ի հիմնական սկզբունքների արդյունավետ ներդրման հարցերով.

- Պարբերաբար մասնակցեն կազմակերպվող կոնֆերանսներին, նիստերին և այլն:

Special Olympics International- ը որոշում է նաև Հատուկ օլիմպիական շարժման շրջանակներում օգտագործվող պաշտոնական լեզուները. դրանք են անգլերենը և ֆրանսերենը:

Ընդհանրացված SOI-ի կառավարման համակարգում ընդգրկված են հետևյալ կոմիտեները, խորհուրդները՝

Միջազգային կոնսուլտացիոն /խորհրդատվական/ կոմիտե, Սպորտային կանոնների կոնսուլտացիոն կոմիտե, Գլխավոր կանոնների կոնսուլտացիոն կոմիտե, Բժշկական հարցերով կոնսուլտացիոն կոմիտե, «Ջահով վազք» շարժման կատարողական խորհուրդ և այլն, որոնցից յուրաքանչյուրն ունի իր անդամների ընտրման կարգը, աշխատանքային պարտականությունները:

4-րդ հոդվածը վերաբերում է հավատարմագրված ծրագրերի գործունեությանը և կառավարմանը: Այստեղ, մասնավորապես նշվում է Special Olympics-ի միջոցառումներին արգելվող դրույթները. օրինակ՝ ազգային դրոշմների ցուցադրումը, ոգելից խմիչքների, ծխախոտի օգտագործումը, կոմերցիոն նպատակով տեղեկատվության հաղորդումը, այսինքն՝ բոլոր կարգի խախտումները, որոնք հակասում են SOI-ի Գլխավոր կանոններին:

5-րդ հոդվածը վերաբերում է Special Olympics-ի ծրագրերի հավատարմագրմանը, **իսկ 6-րդ հոդվածը՝** մարզիկներին: Այստեղ համապատասխան ենթակետերով ներկայացվում են այն չափորոշիչները, որոնք թույլատրում են մարզիկներին մասնակցելու Special Olympics-ի մարզական միջոցառումներին. սկսած ութ տարեկանից մտավոր զարգացման խանգարում ունեցող անձինք, ովքեր գրանցված են գործող Գլխավոր կանոնների համաձայն, կարող են մասնակցել Special Olympics-ի մարզումներին և մրցումներին:

Մարզումներին և մրցումներին մասնակցելու համար անհրաժեշտ է ներկայացնել՝ մարզիկի գրանցման, պատասխանատվությունից ազատվելու, կրոնական հանդուժմունքների պատասխանատվությունից ազատվելու, արտակարգ իրավիճակներում պատասխանատվությունից ազատվելու ձևեր: Կազմակերպությունը պահանջում է մարզիկների գրանցման կանոններում պահպանել հետևյալ սկզբունքները. մարզիկի բժշկական տվյալները և բժշկի եզրակացությունը նրա հնարավորությունների մասին: Մարզիկը պետք է ներկայացնի դատական հետապնդումից ազատ լինելու փաստաթուղթ, ինչպես նաև անհրաժեշտության դեպքում՝ պատասխանատվությունից ազատվելու հատուկ փաստաթուղթ մարզիկի և ծնողի վերաբերյալ կապված Դաուն սինդրոմով մարզիկի պարանոցի ողերի անկայունության հետ, որը պարանոցի թեքումների ժամանակ կարող է հանգեցնել վնասվածքների:

Հոդվածը անդրադառնում է նաև մտավոր հետամնացության զարգացման մակարդակի որոշման

չափորոշիչներին: Այն իրականացվում է մասնագետների կողմից, օրինակ՝ եթե մասնագետը կայացրել է որոշում, որ անձը տվյալ տարածաշրջանում համարվում է մտավոր հետամնաց կամ տվյալ մարդն ունի մտավոր ֆունկցիաների զարգացման կանգ, որը որոշվում է ինտելեկտուալ ցուցանիշների «IQ» արդյունքով, կամ ունի իմացական ֆունկցիաների և ադապտիվ հմտությունների սահմանափակում, ուստի նա կարող է ընդգրկվել մարզական գործընթացում:

7-րդ հոդվածը անդրադառնում է Special Olympics-ի մարզումներին և մրցումներին: Մարզումները, մրցումները, մարզական միջոցառումները ուղղված են հետևյալ նպատակների իրականացմանը.

- զարգացնելով Special Olympics-ը և հիմնական ուշադրությունը բևեռելով մարզիկներին՝ յուրաքանչյուր մարզական միջոցառում, մարզում, մրցում պետք է կազմակերպել, հարմարեցնել այնպես, որպեսզի մարզիկներին հնարավորություն ընձեռվի ցուցադրելով իրենց ունակությունները մասնակցեն ծրագրում ընդգրկված այլ մարզածների մարզումներին և մրցումներին նույնպես,

- կատարելագործել յուրաքանչյուր մարզիկի ֆիզիկական, սոցիալական, հոգեբանական, մտավոր և հոգևոր հատկություններն ու հնարավորությունները,

- անկախ մարզիկի ընդունակությունների և նվաճումների մակարդակից խթանել մարզական ոգու զարգացմանը, որպեսզի մարզիկը սիրի սպորտը ոչ թե հաղթելու, այլ հանուն մասնակցության համար,

- մարզիչների ու ընտանիքի անդամների բազմակողմանի աջակցության միջոցներով ստեղծել համա-

պատասխան պայմաններ և խթանել ընտրած մարզածևում յուրաքանչյուր մարզիկի սպորտային վարպետության մակարդակի բարձրացմանը,

- հասարակությանը տեղեկացնել մտավոր խանգարում ունեցող մարդկանց ընդունակությունների ու կարիքների մասին և Special Olympics-ի նկատմամբ բարձրացնել հասարակության աջակցությունը ի հաշիվ նրա, որ Special Olympics-ի շարժման մեջ ընդգրկվեն ծնողներ, ուսուցիչներ, դպրոցն ու հասարակական կազմակերպությունները, զբոսայգիները և հանգստի գոտիները, բժշկական հաստատությունները, հատուկ հաստատություններն ու կենտրոնները, և այն մարդիկ, որոնք օգնում են մտավոր խանգարում ունեցող մարդկանց, ինչպես նաև այլ հասարակական, պետական, սոցիալական և մարզական կազմակերպությունները, որոնք գործում են տվյալ հասարակությունում,

- Special Olympics-ի յուրաքանչյուր սպորտային միջոցառում պետք է արտացոլի հին և ժամանակակից օլիմպիական շարժման արժեքները, ավանդույթները, հարստացնի օլիմպիական ավանդույթներն՝ ընդգրկելով նաև մտավոր խանգարում ունեցող մարդկանց ֆիզիկական և հոգևոր հատկությունները, որոնք բարձրացնում են այդ խմբի մարդկանց ինքնագնահատման նշանակությունը:

Այս հոդվածի ենթակետերից է Special Olympics-ի մարզումներին և մրցումներին ներկայացվող պահանջները, լիազորությունները, չափորոշիչները, տեղեկատվությունը, կամավորների և ծնողների մասնակցությունը, բժշկական սպասարկումը, անվտանգության

ապահովումը, այլ մարզական ծրագրերի ներառումը /ցուցադրական ելույթներ և այլն/, մարզածևերի ու մարզիկների դասակարգումը, ամառային և ձմեռային պաշտոնական և ոչ պաշտոնական /ժողովրդական ազգային մարզածևեր/ մարզածևերը, արգելված մարզածևերը, պարզևատրումները, մրցումներին մասնակցող մարզիկներին ներկայացվող պահանջները և այլն:

Մարզումների կազմակերպման ենթակետում նշվում է, որ մարզիկը մինչ մրցումներին մասնակցելը պետք է անցնի համապատասխան մարզման փուլեր և այդ ժամանակ պետք է երաշխավորվի նաև նրա սնունդը:

Ներկայացնում ենք Special Olympics-ի մարզածևերի դասակարգումը: Այն բաժանվում է երկու ընդհանուր կատեգորիայի /կարգի/ պաշտոնական մարզածևեր և ազգային-ժողովրդական մարզածևեր: SOI--ը բացառապես իրավունք ունի որոշելու, թե ո՞ր մարզածևերը և ե՞րբ կարող են համարվել պաշտոնական կամ ազգային-ժողովրդական: Պաշտոնական մարզածևերը պարտադիր պետք է պահպանեն բոլոր հավատարմագրված ծրագրեր ունեցող երկրները: Ամառային պաշտոնական մարզածևերն են՝ ջրային մարզածևերը /լող և ջրացատկ/, գոլֆը, մարմնամարզությունը, աթլետիկան, ծանրամարտը, բասկետբոլը, անվավոր չմուշկները, բոուլինգը, սոֆտբոլը, հեծանվասպորտը, թենիսը, ձիասպորտը, վոլեյբոլը, ֆուտբոլը: Ձմեռային պաշտոնական մարզածևերն են՝ լեռնադահուկային սպորտը, չմշկավազքը, դահուկավազքը, հատակի վրա հոկեյը, ձևավոր չմշկասահքը:

Ազգային-ժողովրդական մարզաձևերը SOI-ի կողմից թույլատրված և SO-ի ծրագրում ընդգրկված այն մարզաձևերն են, որոնք համապատասխանում են SOI-կանոններին և չափորոշիչներին:

Արգելված մարզաձևերի շարքին են դասվում այն մարզաձևերը, որոնք SOI -ի կարծիքով և համաձայն Բժշկական հարցերով խորհրդատու կոմիտեի երաշխավորագրի, չեն համապատասխանում առողջության պահպանման SOI -ի կողմից ընդունված միմիմալ չափորոշիչներին: Ներկայումս դրանք են՝ բռնցքամարտը, սուսերամարտը, հրաձգությունը, կարատեն, ձյուդոն և այլ մենապայքարային ձևերը: Համաձայն SOI -ի կանոնների նա կարող է փոփոխություններ մտցնել արգելված մարզաձևերի ցանկում:

Պարզևատրման կանոնները նույնպես պետք է համապատասխանեն SOI-ի Գլխավոր կանոններին և բոլոր կարգի մրցումներում առաջին, երկրորդ, երրորդ տեղերը գրաված մարզիկները պարզևատրվում են մեդալով, իսկ չորսից ութերորդ տեղերը գրաված մարզիկներն ստանում են պարզևատրման ժապավեններ: Մրցմանը մասնակցած մյուս մարզիկները, նույնպես, ստանում են ժապավեններ /այդպիսի ժապավեններ ստանում են նաև որակազրկված մարզիկները/:

Special Olympics-ի համաշխարհային խաղերը անցկացվում են երկու տարին մեկ անգամ: Ամառային խաղերն այսպիսի կարգով անցկացվում են 1975 թվականից, ձմեռային խաղերը՝ 1977 թվականից, իսկ երկուսը միասին ստացվում է չորս տարին մեկ անգամ:

Այս հոդվածում առանձնակի ուշադրություն է դարձվում նաև կանավորների գործունեությանը, որոնք ԱՄՆ-ի տարածքում ընտրվում են և բաժանվում երեք խմբի՝

- «A կարգի» կանավորներ, ովքեր ունեն իրավունք շփվելու կամ մշտապես շփվում են մարզիկների հետ, օրինակ՝ մարզիչները, վարորդները կամ այն անձինք, ովքեր տեղավորում են նրանց, ապահովում նրանց վարչական և ֆինանսական միջոցներով,

- «B կարգի» կանավորներ, ովքեր իրավունք ունեն ժամանակ առ ժամանակ շփվելու մարզիկների հետ, օրինակ՝ կոմիտեների անդամները կամ միջոցառման պաշտոնական անձինք,

- «C կարգի» կանավորներ, ովքեր համագործակցում են Special Olympics-ի հետ մեկ օրվա կամ միայն մրցման, միջոցառման ընթացքում:

Հաջորդ 8-րդ և 9-րդ հոդվածները վերաբերում են SOI-ի զարգացման գործընթացը կազմակերպելու համար անհրաժեշտ միջոցների ձեռքբերման, ֆինանսների կառավարման հիմնահարցերին:

10-րդ հոդվածը Գլխավոր կանոնների մեկնաբանումն է, ուր առանձնակի ուշադրության են արժանի տերմիններին վերաբերող ենթակետերը, մասնավորապես՝ անդրադառնալով «մտավոր զարգացման խանգարում» տերմինին նշվում է, որ այն հաստատված է SOI-ի Գլխավոր կանոններով, բայց ԱՄՆ-ում գործածվում է «mental handicap» /«մտավոր հաշմանդամ»/ տերմինը: Այն գործածելու համար ԱՄՆ-ն ստացել է SOI-ի համա-

ձայնությունը, այնուհետև նշվում է, որ այլ տերմինների օգտագործումը անպայմանորեն պետք է գրավոր հաստատվի SOI-ի կողմից:

1990 թ. փետրվար, Սուխումի – ԽՍՀՄ «Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության հիմնադիր կոնֆերանսի մասնակիցները ամերիկյան գործընկերների հետ

Հայաստանի թիմը Հատուկ օլիմպիական խաղերի բացման ժամանակ

SPECIAL OLYMPICS ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵՌՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՏ ԶԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԶԱՏՈՒԿ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆԱԽԱԴԻՅԱԼ

1968 թ. հուլիսին Չիկագոյում անցկացվեցին Համաշխարհային առաջին ամառային խաղերը՝ Հատուկ օլիմպիկաների ծրագրով, մրցումներին ԱՄՆ-ի 26 նահանգներից և Կանադայից մասնակցեցին սակավամիտ և ֆիզիկական արատ ունեցող 1000 մարդ: Մրցումների ծրագրում ընդգրկված էին աթլետիկա, լող և խաղային մարզաձևեր:

1971 թ. դեկտեմբերին ԱՄՆ-ի Ազգային օլիմպիական կոմիտեն պաշտոնապես ճանաչեց «Special Olympics»-ը, որպես սպորտային կազմակերպություն, իսկ 1988 թ. փետրվարին Կալգարիում կայացած 15-րդ ձմեռային օլիմպիական խաղերի ժամանակ ՄՕԿ-ի նախագահ Խուան Անտոնիո Սամարանչը Յունիս Քենեդու և Սարժենտ Շրայվերի հետ ստորագրեց պատմական փաստաթուղթ, որով ՄՕԿ-ը պաշտոնապես ճանաչեց Special Olympics կազմակերպությունը և թույլատրեց կրելու «Օլիմպիական» բառը կազմակերպության անվան մեջ:

1977 թ. փետրվարին Կոլորադո նահանգի Ստիմբուրթ Սպրինգզում անցկացվեցին Special Olympics-ի միջազգային առաջին ձմեռային խաղերը, որին մասնակցում էին 500-ից ավելի մարզիկներ: Մրցումների ծրագրում ընդգրկված էին տարբեր տարածության դահուկավազք և չմշկավազք:

Միջազգային հատուկ օլիմպիական կազմակերպության մարդասիրական վեհ նպատակների իրագործման համար իրեն նեցուկ են կանգնել միջազգային ճա-

նաչուն ստացած այնպիսի գործիչներ, ինչպիսիք են՝ Յուլիանոս 2-րդ Պապը, ԱՄՆ-ի նախագահ՝ Ջ. Բուշը, Անգլիայի վարչապետ՝ Մ. Թեթչերը, Հորդանանի թագուհի՝ Նոորը, Չինաստանից՝ Դեն-Պուֆանգը, Հոնկոնգից՝ Լեդի Յուդը և շատ ուրիշներ:

1980-ական թվականներին Միջազգային Special Olympics կազմակերպության շարքերը համալրվեցին մոտ 76 անդամ – պետություններով, իսկ 1990 թ. այս կազմակերպությանը անդամագրվեցին ևս 13 երկրներ, այդ թվում նաև նախկին ԽՍՀՄ հանրապետություններից: Ներկայումս Հատուկ օլիմպիական շարժման մեջ ընդգրկված են մոտ 170 երկրներ:

Անդրադառնալով այս ոլորտում Խորհրդային Միության /ԽՍՀՄ/ ծավալած գործունեությանը, պետք է նշել, որ այն գտնվում էր SOI-ի ուշադրության կենտրոնում և նրա կողմից ստանում էր ոչ միայն բարոյական, այլև ֆինանսական աջակցություն: Այսպես՝ 1990 թվականի փետրվարին SOI-ի ջանքերով Վրաստանի Սուխումի քաղաքում կայացավ ԽՍՀՄ-ի Հատուկ օլիմպիականներ կազմակերպության հիմնադիր կոնֆերանս, որին ներկա էին ԽՍՀՄ 15 հանրապետությունների ներկայացուցիչներ՝ գիտնականներ, մարզական գործիչներ, տարբեր նախարարությունների ներկայացուցիչներ և մարզական ֆեդերացիաների նախագահներ: Կոնֆերանսին մասնակցում էր նաև ամերիկյան պատվիրակությունը ՄՅՕԿ-ի նախագահ Ս. Շրայվերի ղեկավարությամբ: Պատվիրակության կազմում էին Համաամերիկյան խաղերի ազգային տնօրեն, փիլիսոփայական գիտությունների դոկտոր Պատրիցա Կրաբսը, Վերջինիա նահանգի

ՅՕԿ-ի նախագահ Վերջինա Ֆոստերը, օլիմպիական խաղերի չեմպիոններ, բժիշկներ, հոգեբույժներ: Համաժողովին մասնակցում էին նաև Լեհաստանի ՅՕԿ-ի նախագահ Յեռիժ Տիչինսկին:

Հայաստանի պատվիրակությունը ներկայացնում էին թիվ 5 օժանդակ գիշերօթիկ դպրոցի ֆիզկուլտուրայի և արատաբանության մասնագետ՝ Գ.Մնացականյանը, թիվ 6 օժանդակ գիշերօթիկ դպրոցի պատմության ուսուցիչ, արատաբան Ս. Մաթևոսյանը և լեզվի մասնագետ-արատաբան Վ. Ղուկասյանը:

Համաժողովի աշխատանքային երկրորդ օրը հիմնվեց ԽՍՀՄ Հատուկ օլիմպիական կոմիտեն, որի առաջին նախագահ ընտրվեց Արատաբանության համամիութենական գիտահետազոտական ինստիտուտի տնօրեն, ակադեմիկոս՝ Վ. Ի. Լուբովսկին, Ազգային տնօրեն ընտրվեց Ն. Սլադկովան: Ընտրվեց գործադիր մարմին, որում ընդգրկվեց նաև Գ. Մնացականյանը:

Բացի տեսական և կազմակերպչական աշխատանքից, ամերիկացի գործընկերները անցկացրեցին գործնական պարապմունքներ տարբեր մարզաձևերից, քննարկվեցին և պարզաբանվեցին սակավամիտ երեխաների հետ տարվող մարզչական աշխատանքների մեթոդների կիրառման գիտական մոտեցման բազմաթիվ հարցեր: Համաժողովում քննարկվեց Մերձբալթյան երեք հանրապետությունների ներկայացուցիչների առաջարկությունը. այն է հանդես գալ որպես առանձին հանրապետությունների «Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպություններ: Նրանց առաջարկությունն ընդունվեց:

Հատուկ օլիմպիական շարժման զարգացման գործընթացը կազմակերպելու համար բոլոր ժամանակներում և բոլոր երկրներում առաջնային խնդիր է հատուկ կամ օժանդակ դպրոցների, գիշերօթիկների ստեղծումը:

Հայաստանում սակավամիտ երեխաների համար առաջին օժանդակ դպրոցը բացվել է 1928 թ. Ղ. Ղուկասյան փողոցում գտնվող միահարկ հողածածկ տանիքով շենքերից մեկում: Երկրորդ աշխարհամարտից հետո հատուկ և օժանդակ դպրոցների ցանցն աստիճանաբար ընդլայնվեց, ժամանակին այդ դպրոցներում աշխատել են ուսուցիչներ, որոնք չեն ունեցել արատաբանի մասնագիտություն, սակայն իրենց պատրաստվածությամբ և ամենակարևորը՝ նվիրվածությամբ են կարողացել ուսուցման և կրթության այդ դժվարին գործը դնել պատշաճ մակարդակի վրա: 1960-1970 թ.թ. Հայաստանում արատաբան-մանկավարժների քանակը քիչ էր, սակայն գիշերօթիկ դպրոցներում զգալի աշխատանք էր կատարվում ուսումնադաստիարակչական գործը բարելավելու ուղղությամբ: Դրա մասին են վկայում բազմաթիվ հոդվածների, գրքերի և լուսավորության նախարարության որոշումների առկայությունը, սակայն դեռևս ցածր էր ֆիզիկական դաստիարակության գործընթացի կազմակերպման մակարդակը: Դրա վառ վկայությունն էր ֆիզկուլտուրայի դահլիճների, մարզահրապարակների, լողավազանների բացակայությունը, իսկ գործող փոքրաքանակ մարզադահլիճներն էլ կահավորված չէին անհրաժեշտ գույքով և հանդերձանքով: Չնայած իրավիճակին, գործին նվիրված որոշ ուսուցիչներ առաջ են քաշում գաղափարներ, որոնք ոչնչով չէին զիջում Միջազ-

գային հատուկ օլիմպիական շարժման գաղափարներին: Մասնավորապես նշենք, որ 1965-1968 թ.թ. Երևանի թիվ 2 օժանդակ գիշերօթիկ դպրոցի ֆիզիկական դաստիարակության ուսուցիչ Գ. Մնացականյանի նախածնունդամբ մրցումներ և ընկերական հանդիպումներ են կազմակերպվում թիվ 1, 8 օժանդակ դպրոցների մարզիկների միջև: Անցկացվում են մրցումներ աթլետիկա, ֆուտբոլ, վոլեյբոլ, շաշկի մարզաձևերից:

Օլիմպիական շարժման զարգացման կարևոր փուլերից է հանրապետական և համամիութենական մրցաշարերի կազմակերպումն ու անցկացումը:

«Միջազգային հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության օրացուցային պլանի համաձայն 1990 թ. հունիսի 20-28-ը Գլազգո քաղաքում /Շոտլանդիա/ պետք է անցկացվեր Հատուկ օլիմպիականներ կազմակերպության Եվրոպայի առաջնություն և ԽՍՀՄ-ը առաջին անգամ պետք է մասնակցեր այդ կարևոր մրցումներին: «Համամիութենական հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության գործկոմը որոշեց հունիս ամսին հետևյալ մարզաձևերից (մարմնամարզություն, աթլետիկա, լող) անցկացնել համամիութենական մրցումներ, որոնց պետք է նախորդեին հանրապետական մրցումները:

Հայաստանը այդ մրցաշարին նախապատրաստվելու նպատակով պետք է կազմակերպեր հանրապետական մրցումներ: Այդ իսկ պատճառով մայրաքաղաքի օժանդակ գիշերօթիկ դպրոցների բազայի վրա ստեղծվեցին լողի և աթլետիկայի թիմեր:

Հայաստանում «Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության ստեղծումը օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ

պատճառներով հետաձգվում էր, չնայած հանրապետության սպորտպետկոմը, առողջապահության և սոցիալական ապահովության նախարարությունները պատրաստական էին գործընթացն սկսելու: Սակայն Հայաստանում տիրող բարդ քաղաքական իրավիճակը դժվարացնում էր այդ մարդասիրական գործն առաջ տանելու ուղղությամբ տարվող աշխատանքները:

1968 թ.- թիվ 2 օժանդակ գիշերօթիկ դպրոցի վոլեյբոլիստները մրցման ժամանակ

Մրցումներին հետևելը, մեթոդական օգնությունը, մրցումների անցկացումը, մարդասիրական և ազգասիրության նկատառումներից ելնելով՝ իր վրա վերցրեց Երևանի թիվ 5 օժանդակ գիշերօթիկ դպրոցի ուսուցիչ-արատաբան Գ. Մնացականյանը: Այդ գործում իրենց ավանդն ունեն նաև Լուսավորության նախարարությանը կից լողի մասնագիտացված դպրոցի տնօրեն Կ. Ջարգարյանը, աթլետիկայի դպրոցի ղեկավարությունը և Հրազդան մարզադաշտի ողջ կոլեկտիվը՝ նախկին ֆուտբոլիստ Հարություն Քեհյանի ղեկավարությամբ, հատկապես բազաների տրամադրման և հասարակական

կարգով մարզիչների ապահովման գործում: Թիմերի համալրման և հանդերձավորման գործում իրենց ներդրումը ունեցան մի շարք պետական և հասարակական կազմակերպություններ:

1990 թ. հունիսին Հայաստանի աթլետների թիմը ժամանում է Սանկտ-Պետերբուրգ: Թիմի կազմում ընդգրկվել էին Յու. Ներսիսյանը, Ա. Առաքելյանը, Ս. Խառատյանը /Երևանի թիվ 8 օժանդակ դպրոց/, Ա. Եղիազարյանը /ախտորոշմամբ «դաուն»/, Հ. Մերոյանը /թիվ 1 օժանդակ դպրոց/ և Ա. Եղիազարյանը /թիվ 2 օժանդակ դպրոց/: Հունիսի 16-17-ը անցկացվեցին աթլետիկայից առաջին համամիութենական մրցումները: Մրցավայր էին ժամանել Մոսկվայի, Ուկրաինայի, Ադրբեջանի, Ռուսաստանի, Բելառուսի, Թուրքմենիայի, Տաջիկստանի, Սանկտ - Պետերբուրգի թիմերը:

Ընդհանուր թիմային հաշվարկում Հայաստանի թիմը 74 միավորով գրավում է 7-րդ տեղը՝ առաջ անցնելով Ուկրաինայի և Տաջիկստանի թիմերից: Պետք է նշել, որ Հայաստանի թիմը միակն էր մրցումներում, որ հայտագրել էր Դաուն ախտորոշմամբ մարզիկ, որն ըստ կանոնադրության՝ առավելություն էր թիմերը տեղաբաշխելիս: Չնայած մրցաշարի կազմակերպչական որոշ թերությունների /մրցման կազմակերպիչները մասնակիցներին չէին խմբավորել ըստ տարիքի և իրենց մարզական ունակությունների, հանրապետություններից նախապես ստացված սպորտային ցուցանիշների/, անկախ մրցանակային տեղից՝ հիմք դրվեց ՀՀ-ում Հատուկ օլիմպիական շարժման սկզբունքների, գաղափարների, ծրագրերի իրականացման գործընթացին:

**Հայ պատանի աթլետների անհատական մարզական
արդյունքները**

(1990 թ. հունիսի 16-17, Սանկտ-Պետերբուրգ)

	Ազգանուն, անուն	Վազբ 50 մ /վրկ./	Վազբ 100 մ /վրկ./	Վազբ 200 մ /վրկ./	Վազբ 400 մ /վրկ./	Վազբ 800 մ /վրկ./	Գնդի հրում /մ/	Ցատկ երկար. տեղից /մ/	Ցատկ երկար. թափավազբ /մ/
1	Ներսիսյան Յու	7.1	13.2				9.73		
2	Եղիազարյան Ա.	8.3						1.48	
3	Առաքելյան Ա.		13.1						4.88
4	Գաբրիելյան Ա.			30.8					
5	Մերոյան Հ.			36.9					
6	Խառատյան Ս.				1.09.8	2.35.6			4.25

1990 թ. հունիսի 20-22-ը Խարկով քաղաքում անցկացվեց Հատուկ օլիմպիկականների ծրագրով համամիութենական առաջին լողի մրցումներ: Մրցումներին մասնակցում էին Ուզբեկստանի, Ադրբեջանի, Հայաստանի, Սանկտ - Պետերբուրգ /2 թիմ/, Պերմ և Գոմել քաղաքների թիմերը:

7 թիմերի մեջ Հայաստանի մարզիկները 70,5 միավորով գրավեցին 4-րդ տեղը: Թիմի կազմում ընդգրկվել էին Վ.Միլիտոսյանը, Ա.Պլատոնովը, Ա.Հովսեփյանը՝ Երևանի թիվ 5 օժանդակ գիշերօթիկ, Ա.Նազարյանը՝ թիվ 8, իսկ Տ.Սաղոյանը և Ս. Ասատրյանը՝ թիվ 6 դպրոցներից, արատաբան, մանկավարժ Ս. Մաթևոսյանը և լողի մարզիչ Ն. Վարյանը:

Լողորդների թիմը Երևան վերադարձավ մեծ ավարով՝ շահելով բոլոր տեսակի մեդալներ: Սա մեկ անգամ ևս ապացուցում է, որ շուրջօրյա, սիստեմատիկ մարզումները դրական ձևով են անդրադառնում սակավամիտ երեխաների ֆիզիկական զարգացմանը, բարձրացնում են նրանց ֆիզիկական ընդունակությունները և կարողությունները, որն էլ ի վերջո, նպաստում է նրանց հոգեկան, մտավոր զարգացմանը:

Տ. Սաղոյանը 200 մ թիկնալողում գրավեց 1-ին, 25 մ և 100 մ բաթերֆլայ մրցածներում՝ համապատասխանաբար 3-րդ և 2-րդ տեղերը:

Ա. Հովսեփյանը 100 մ բրաս լողաոճում նվաճեց արծաթե մեդալ, 100 մ ազատ լողաոճում Վ. Միլիտոսյանը գրավեց 2-րդ տեղը, Ա. Նազարյանը՝ 25 մ թիկնալողում գրավեց 2-րդ տեղը, իսկ Ս. Ասատրյանը՝ 50 մ լողատարածությունում 3-րդն էր: Վերջինս նաև 25 մ և 100 մ թիկնալողում շահեց երկու բրոնզե մեդալ: 4X25 մ կոմբինացված փոխանցումալողում Հայաստանի մարզիկները Տաշքենդի, Սանկտ-Պետերբուրգի և Պերմ քաղաքներից հետո 1.44.7 արդյունքով գրավեցին 4-րդ տեղը:

Հայաստանում «Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության ստեղծման համար հինադիր ժողովի հրա-

վիրման հարցը մնում էր անորոշ վիճակում: Հարկավոր էր ստեղծել աշխատող օրգան, կազմել ծրագրեր, մշակել հրահանգներ և շրջաբերականներ, որպեսզի ուսումնական տարվա հենց սկզբից դպրոցներում իրագործվեր Հատուկ օլիմպիական կազմակերպության խնդիրները և պահանջները:

Աննախադեպ առաջընթաց է ապրում Հատուկ օլիմպիական շարժումը Եվրոպայում, որի ապացույցն է մասնակից երկրների և մարզիկների քանակական աճը:

1990 թ. հունիսին Գլազգո քաղաքում /Շոտլանդիա/ մեկնարկեց Միջազգային հատուկ օլիմպիականների ծրագրով Եվրոպայի հերթական առաջնությունը: Եվրոպայի առաջնությանը 31 երկրներից մասնակցում էին մոտ 2 հազար մարզիկներ, որոնց տարիքը տատանվում էր 8 տարեկանից մինչև կենսաթոշակայինը: Երեխաները կազմում էին մասնակիցների 50 տոկոսը:

ԽՍՀՄ-ի թիմը ներկայացնում էին 23 մարզիկ, որից 3 մարմնամարզիկ, 12 աթլետ, 8 լողորդ: Թիմի հետ մեկնեցին 7 մարզիչ և 1 թարգմանիչ: Պատվիրակությունը ղեկավարում էր համամիութենական Հատուկ օլիմպիականներ կազմակերպության ազգային տնօրեն Ն. Սլադկովան:

Խորհրդային թիմը ուշադրության կենտրոնում էր: Նրա մասին գրում էին բազմաթիվ թերթերում, հատկապես «London Times»-ում, հեռուստատեսության այնպիսի ընկերություններ, ինչպիսիք էին «ABC», «BBC» զգալի ժամանակ էին նվիրում՝ մեկնաբանելու խորհրդային թիմի ելույթները:

1990 թ. միութենական հեռուստատեսությամբ ցուցադրվեցին Եվրոպական խաղերը /հայկական հեռուստատեսությունը այն չցուցադրեց/ և արժանահիշատակ հեռուստաֆիլմ, թե ինչպիսի սոցիալական պայմաններում են ծնվում երեխաները, ցուցադրեցին մանկատների, գիշերօթիկ և հատուկ դպրոցների խղճուկ պայմանները: Հեռուստաֆիլմը պատմում էր, թե ինչպես արտասահմանում մեկ երեխայի հետ պարապում են մի քանի մասնագետներ: Երեխային հատուկ դպրոց են ուղարկում միայն այն դեպքում, երբ արատն այնքան լուրջ է, որ անհատական և լրացուցիչ պարապմունքները, տեխնիկական և տեսազննողական պարագաների օգտագործումը արդյունք չեն տալիս: Ֆիլմի հեղինակները բարձրացնում են ևս շատ կարևոր մի հարց, թե ինչպիսին է հասարակության վերաբերմունքը մտավոր խանգարում ունեցող մարդկանց հանդեպ:

Հայաստանի Հանրապետությունում Հատուկ օլիմպիական շարժման զարգացման գործընթացում կարևոր փուլ է համարվում ՀՀ ՀՕԿ կազմավորումը, որը ստեղծվեց 1990 թ. նոյեմբերին, երբ հրավիրվեց Հայաստանի հատուկ օլիմպիական կազմակերպության հիմնադիր ժողովը: Հանրապետության սպորտպետկոմի, լուսավորության, առողջապահության, սոցիալական ապահովության նախարարությունների ներկայացուցիչների, «Աշխատանքային հերթափոխ» կամավոր մարզական ընկերության և հանրապետության տարածքում գտնվող օժանդակ գիշերօթիկ դպրոցների տնօրենների, ֆիզիկական դաստիարակության ուսուցիչների և արատաբանության մասնագետների մասնակցությամբ:

Համաժողովը բացեց Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական կոմիտեի նախագահի առաջին տեղակալ Մ.Ս. Իսպիրյանը: Հատուկ օլիմպիական շարժման նպատակների և խնդիրների մասին զեկուցումով հանդես եկավ Գ. Մնացականյանը: Ձեկուցումն ավարտվեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգեն Առաջինի դեռևս 50 տարի առաջ ասված խոսքերով. «...Եթե դժբախտությունը և մարդասիրությունը հայ ժողովրդի ճակատագիրն է, ապա պետք է լավ գիտենաք, որ տոկալն ու հաղթահարելն ալ, ապրիլն ալ անոր ճակատագիրն է...»:

Համաժողովը քննարկեց և ընդունեց կազմակերպության կանոնադրությունը, ընտրեց գործադիր մարմին: ՀՀ ՀՕԿ-ն առաջին նախագահ ընտրվեց Գ.Մնացականյանը, փոխնախագահ՝ Կ. Բարիկյանը /լուսավորության նախարարության գիշերօթիկ դպրոցների բաժնի տեսուչ/, ազգային տնօրեն ընտրվեց Ա. Մեիրաբյանը /սպորտպետկոմի բաժնի հրահանգիչ/:

Կազմակերպության կանոնադրությունը ՀՀ արդարադատության նախարարությունը հաստատեց 1991 թվականի մայիսին:

Հայաստանի Հատուկ օլիմպիական կազմակերպության գործունեությունը պատշաճ ձևով լուսաբանեցին «Մարզական Հայաստան» թերթը, որը 1991թ հունվարի 5-ի համարում Գ. Բեգլարյանի ստորագրությամբ տպագրեց «Բարեգործական սկզբունքով» հոդվածը և «Հնչակ Հայաստանի» թերթը, որը 1991թ. մայիսի 23-ի համարում տպագրեց «ՀՀ Հատուկ օլիմպիական նորաստեղծ կազմակերպություն» հոդվածը:

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ:

Հանրապետական մրցումները նոր երևույթ էին Հայաստանի օժանդակ դպրոցների պատմության մեջ: 1991թ. մարտին Երևանի «Հրազդան» մարզադաշտում բարձրացվեց «Հատուկ օլիմպիական» կազմակերպության ծրագրով ընդունված հանրապետական առաջին մրցումների դրոշը:

Թիմեր էին ներկայացրել հանրապետության օժանդակ գիշերօթիկ ներքոհիշյալ դպրոցները`

- Կամոյի օժանդակ դպրոց` աթլետիկա /տղաներ և աղջիկներ/, ֆուտբոլ.
- Աշտարակի օժանդակ դպրոց` աթլետիկա /տղաներ, աղջիկներ/.
- Երևանի թիվ 1 օժանդակ դպրոց` աթլետիկա /տղաներ և աղջիկներ/, ֆուտբոլ.
- Երևանի թիվ 5 օժանդակ դպրոց` հանդբոլ, թենիս.
- Երևանի թիվ 6 օժանդակ դպրոց` աթլետիկա, ֆուտբոլ, բասկետբոլ, լող.
- Երևանի թիվ 2 օժանդակ գիշերօթիկ դպրոց` աթլետիկա /տղաներ/.
- Երևանի թիվ 8 օժանդակ գիշերօթիկ դպրոց` աթլետիկա /տղաներ/:

**Հանրապետական առաջին մրցումների արդյունքները
(1991 թ., մարտ, Երևան)**

N	Մասնակից դպրոցներ	մսնջնջտ ցոխոմս/ Դսմտոսս	մսնջնջտ ցոխոմս/ արլետիկոմ	մսնջնջտ Դոմս/ Լսլ	մսնջնջտ ցոխոմս/ Դսմտոսս	մսնջնջտ ցոխոմս/ սեղոմս Խոմսնջ	մսնջնջտ ցոխոմս/ Դսմտոսս
1	Կամոյի օժանդակ դպրոց	1	1-2	-	-	-	-
2	Աշտարակի օժանդակ դպրոց	-	4	-	-	-	-
3	Երևանի թիվ 1 օժանդակ դպրոց	2	3	-	-	-	-
4	Երևանի թիվ 2 օժանդակ դպրոց	-	5	-	-	-	-
5	Երևանի թիվ 5 օժանդակ դպրոց	-	-	-	1	1	-
6	Երևանի թիվ 6 օժանդակ դպրոց	3	6	1	-	-	1
7	Երևանի թիվ 8 օժանդակ դպրոց	-	1-2	-	-	-	-

Աղյուսակից պարզ երևում է, որ այնպիսի մարզաձևեր, ինչպիսիք են լողը, հանդբոլը, սեղանի թենիսը, բասկետբոլը, վոլեյբոլը լայն տարածում չունեին օժանդակ դպրոցներում, չնայած գործող ֆիզիկական դաստիարակության ծրագրով այն պահանջվում էր: Հանրապետական մրցումները ցույց տվեցին, որ կան շատ բացթողումներ, միաժամանակ արձանագրվեց, որ մի շարք ուսուցիչների մոտ ցածր էր տեսական և գործնական պատրաստականությունը:

1991 թ. ուսումնական տարվա ավարտին, ըստ համամիութենական մարզական միջոցառումների պլանի, թիմերը պետք է մեկնեին Միության տարբեր քաղաքներ մասնակցելու տարբեր մրցաշարերի: Սեղանի թենիսի թիմը մեկնեց Դուբասարի /Մոլդովա/, հանդբոլի թիմը՝ Սանկտ-Պետերբուրգ: Մեկնած թիմերը, բացի լողորդներից, էական հաջողությունների չհասան: Թիմերում ընդգրկվել էին դաուններ, հենաշարժողական ապարատի խախտում ունեցող երեխաներ /հանգամանք, որը հակասում էր Հատուկ օլիմպիականի ծրագրի պահանջներին/:

1991 թ. մայիսի 13-ին Մոսկվայում կայացավ համամիութենական «Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության գործկոմի նիստ, ուր քննարկվեցին Համամիութենական մրցումների արդյունքները և Մինեապոլիսում Հատուկ օլիմպիական 8-րդ ամառային խաղերին առաջին անգամ Խորհրդային Միության հավաքական թիմի մասնակցության հարցը: Որոշվեց այդ խաղերին մասնակցել 9 մարզաձևերից՝ մարմնամարզություն, աթլետիկա, սեղանի թենիս, լող, ֆուտբոլ, վոլեյբոլ, բասկետբոլ, հանդբոլ և ծանրության բարձրացում:

Մարզիկներին պետք է ուղեկցեին 28 մարզիչ և օգնական:

Խաղերին պետք է մասնակցեին 16-30 տարեկան 105 մարզիկներ, որոնցից՝ 61 տղաներ և 44 աղջիկներ: Ըստ գերատեսչությունների պատկերը հետևյալն էր՝ լուսավորության նախարարության ենթակայությունից՝ 73, իսկ սոցապ նախարարությունից՝ 32 մարզիկներ:

1991 թ. հուլիսին հայտնի դարձավ, որ Հայաստանին, Վրաստանին, Ղրղստանին, Տաջիկստանին և Ուկրաինային թույլատրվում էր մրցումներին, որպես փոխարինող ներկայացնել տարբեր մարզաձևերից մեկական սակավամիտ մարզիկ:

Աշխարհի ամառային 8-րդ խաղերի պաշտոնական բացումը տեղի ունեցավ Մինեապոլիսի /ԱՄՆ/ «Մետրոդրոմ» փակ ստադիոնում, որը տեղավորում էր 50 հազար հանդիսատես: Ստադիոնում բոցավառվում էր Հունաստանից բերված կրակը: Խաղերին ներկա էին Յունիս Քենեդի-Շրայվերը, Սարժենտ Շրայվերը, ԱՄՆ-ի կոնգրեսականները, տարբեր երկրներից ժամանած պետական, կրոնական, հասարակական գործիչներ և այլ պատվավոր հյուրեր:

Թիմերին առաջնորդում են համաշխարհային սպորտի այնպիսի աստղեր, ինչպիսիք են Չարլզ Գրինը, Նադիա Կամանեչին, Բարտ Կոնորը, Ֆլորենս Գրիֆտ-Ջոյները, Ալժան ժարմուխամեդովը, Գալինա Պրոզումենշիկովան: Խաղերի բացմանը ներկա էին նաև Բրազիլիայի հռչակավոր ֆուտբոլիստ Ջիկոն, նշանավոր հոկեյիստ Գրետեցկին:

ԱՄՆ-ի թիմն առաջնորդում էր Ջորջ Բուշի կառավարության ֆիզկուլտուրայի և սպորտի գծով նախագահի խորհրդական Առնոլդ Շվարցենեգերը՝ ամբողջ աշխարհին հայտնի կուլտուրիստը, որը 7 անգամ նվաճել է «Միստր Օլիմպիա» մրցանակը: Բժշկական սպասարկումը դրված էր ամենաբարձր հիմքերի վրա, ընդհուպ մինչև հատուկ սարքավորումներով ավտոբուս-վիրահատարանը:

Մրցումների ընթացքում կազմակերպվում է Հատուկ օլիմպիադաների տարբերանշանը կրող իրերի և հագուստի վաճառք, այն էլ բարձր արժեքներով: Տեղացիները, հյուրերը գնելով այդ ապրանքները՝ իրենց մասնակցությունն են բերում «Հատուկ օլիմպիադաների» կազմակերպության ֆինանսական վիճակի բարելավմանը:

Հայաստանի Հատուկ օլիմպիական կազմակերպությունում ևս մեծ աշխատանք էր տարվում 1993 թ. Ավստրիայում անցկացվող Հատուկ օլիմպիական ձմեռային խաղերին մասնակցելու, որպես ինքնուրույն, միջազգային Special Olympics կազմակերպության անդամ պետություն:

ՀՀ-ում «Հատուկ օլիմպիական» /ՀՕ/ հասարակական կազմակերպությունը ստեղծվել է 1993 թվականին, իսկ 2002 թվականին կազմակերպության հերթական կոնֆերանսում այն վերանվանվել է՝ «Հայկական հատուկ օլիմպիադաներ» /ՀՀՕ/ և հանդիսանում է Միջազգային հատուկ օլիմպիադաներ շարժման անդամ, առաջնորդվելով վերջինիս սկզբունքներով, գաղափարախոսությամբ և քաղաքականությամբ:

Չնայած հայ հասարակությանը դեռևս ժամանակ է պահանջվում գնահատելու ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի նշանակությունն ու դերը մտավոր հետամնաց մարդկանց կյանքի, ապրելակերպի կենսամակարդակի բարձրացման գործում, սակայն ակնհայտ է, որ Հատուկ օլիմպիական շարժումն աստիճանաբար ընդունվում է նրա կողմից: Անհերքելի է, որ օլիմպիական դաստիարակությունն ու սպորտը սերտորեն կապված են սոցիալնշակության իրականության հետ, որպես հասարակական կյանքի և գործունեության բաղկացուցիչ մաս, որպես վեհ զգացմունքների աղբյուր և բարեկամական փոխհարաբերությունների դրսևորման միջավայր:

ՀԱՍԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ SPECIAL OLIMPICS INTERNATIONAL ԵՎ ՀՀ ՀՕ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ՐԵՏԱԳԱ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ

«Միջազգային հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության համբավը տարածվել էր երկրագնդով մեկ: Այն դարձել էր մի հսկա կազմակերպություն, ուներ հզոր ֆինանսական բազա, որը նրան իրավունք էր վերապահում անցկացնելու Եվրոպայի և աշխարհի, ամառային և ձմեռային օլիմպիական խաղեր: Կազմակերպությանը օգնության ձեռք են մեկնում նաև այլ կազմակերպություններ, թողարկվում է մարզական /և ոչ միայն մարզական/ արտադրանք, գործարարները միայն կազմակերպության տարբերանշանի օգտագործման համար զգալի մուծումներ են կատարում:

Հատուկ օլիմպիական գաղափարների տարածման միջոցների հայթայթման համար մեծ գործ են կատարում սպորտային ասոցիացիաները, հեռուստատեսային ընկերությունները, ինչպիսիք են «ABC»-ին, «Սպորտային լայն աշխարհ», «BBC»-ին և այլն: Այդ աշխատանքից անմասն չի մնում և կինոարվեստը, օրինակ՝ 1981 թ. հունիսին «Սուպերմեն-2» ֆիլմի պրեմերիան, որը կայացավ Լոնդոնում, Վաշինգտոնում և Նյու Յորքում, հավաքեց հսկայական գումար «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության համար:

Կազմակերպության հեղինակության բարձրացման գործում առաջնային էր նաև երկրների նախագահների վերաբերմունքը: 1981 թ. ԱՄՆ-ի փոխնախագահ Ջ. Բուշը, 1983 թ. նախագահ Ռ. Ռեյգանը «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության անդամների համար կազմա-

կերպեցին ընդունելություն: Կազմակերպությանը ֆինանսապես օգնելու համար 1986 թ. անցկացվեց ջահերով փոխանցումավազք ԱՄՆ-ի 44 նահանգների միջև, որին մասնակցեցին 14 հազար մարդ: Միջոցառումը կազմակերպությանը բերեց մեկ միլիոն դոլարի եկամուտ, իսկ 1987 թ. նմանօրինակ վազքը բերեց 2 միլիոն դոլար: Միջոցառման մասնակիցները /մոտ 30 հազար մարզիկ/, անցան ԱՄՆ-ի բոլոր նահանգներով և 7 երկրներով: Նույն թվականին պրոֆեսիոնալ երգիչները լույս ընծայեցին տոնական ալբոմ՝ «Շատ հատուկ ծննդյան տարեդարձ» անվանումով, ուր տեղ էին գտել ռոքընռոլի լավագույն երգիչների լուսանկարները, աշխարհով մեկ վաճառվեցին 2 միլիոն ձայնասկավառակներ և ձայնագրված ժապավեններ և ամբողջ հասույթը փոխանցվեց «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպությանը: Երկրի ներքին գործերի նախարարությունը անկարգապահ վարորդների տուգանքից ստացված գումարներից զգալի գումար փոխանցեց կազմակերպությանը:

Անհատ քաղաքացիների, պետական և հասարակական գործիչների, գործարարների և այլ արջյուրներից ներդրված գումարները, նույնպես, նպաստում են այդ շարժման զարգացմանը: «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության ուժը ժողովուրդն է, հասարակությունը և այն դրսևորվեց կազմակերպության ստեղծման 20-ամյա տարելիցին, որը նշվեց 1988 թվականին: Կազմակերպությանը օգնում էին 500 հազար կամավոր, այդ թվում՝ 100 հազար մարզիչ:

Հաշմանդամային սպորտի զարգացմանն աջակցելու համար կամավորների մեծ պահանջ կա: Դա հնա-

րավորություն է ընձեռում կյանքի տարբեր ոլորտներից ներդրում կատարել սպորտում, երիտասարդության զարգացման և օլիմպիական շարժման գործընթացում: Կամավորներ դառնալու պատճառները հետևյալն են՝ ծառայել շրջապատին, հասարակության պահանջով, ընտանիքի անդամների օրինակին հետևելով, մարդկանց հետ շփվելու, անհրաժեշտ տեղեկատվություն ձեռքբերելու, ինչպես նաև հեղինակության համար: Ցանկացած մարզական կազմակերպության ղեկավար պետք է տեղյակ լինի այս դրդապատճառներին և կարիքներին, գնահատի նրանց այս ծրագրի պահանջների համաձայն և կամավորների համար ստեղծի այնպիսի պայմաններ, որոնք շահավետ են թե՛ անհատի, թե՛ ծրագրի համար:

«Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպությունը առանձնահատուկ ուշադրություն է դարձնում նաև ընտանիք-երեխա, երեխա-հասարակություն կապերի ամրապնդմանը, որը և բարձրացնում է հասարակության հարգանքն ու ճանաչողությունը վերջիններիս նկատմամբ:

1991 թ. ղեկտեմբերին Մոսկվայում կայացավ ԽՍՀՄ հանրապետությունների «Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության գործադիր կոմիտեի նիստ: Երկրում տիրող ընդհանուր բարդ իրավիճակի հետևանքով նիստին ներկա էին Մոսկվա, Սանկտ-Պետերբուրգ քաղաքների և 7 հանրապետությունների ներկայացուցիչներ: Քննարկվեց կազմակերպության անվանափոխման, 1993 թ. մարտին Միջազգային ձմեռային խաղերին նախապատրաստվելու և այլ հարցեր: Պայմանավորվածություն ձեռք բերվեց, որ Հայաստանից խաղերին

կմասնակցեն երկու դահուկորդ և հոկեյ հատակի վրա մարզաձևում՝ մեկ եռյակ կամ հնգյակ: Սակայն, 1992 թ. հանրապետություն տիրող սոցիալ-տնտեսական ծանր պայմանների պատճառով դպրոցները չաշխատեցին, չկազմակերպվեցին մարզումներ և Հայաստանի մարզիկները չմասնակցեցին վերոհիշյալ խաղերին:

Ձմեռային առաջին մրցումներին մասնակցում էին Բելառուսի և Ղազախստանի թիմերը լրիվ կազմով, Ռուսաստանի Դաշնության, Մոսկվա, Սանկտ-Պետերբուրգ, Պերմ, Օմսկ, Սիկտիվկար, Կոլոմնա քաղաքների թիմերը՝ ոչ լրիվ կազմով, Կարելիական Ինքնավար Հանրապետությունը ներկայացրել էր թիմեր Լադվա, Սալմի և Պետրոզավոդսկ քաղաքներից: Մասնակիցների ընդհանուր թիվը 119 էր:

Թիմային հաշվարկով առաջին տեղը շահեցին բելառուսները, երկրորդ տեղը՝ Պերմ քաղաքի թիմը, երրորդ, չորրորդ տեղերը համապատասխանաբար գրավեցին Ղազախստանի և Կոլոմնայի թիմերը: Պետրոզավոդսկում անցկացված ԱՊՀ-ն երկրների առաջին ձմեռային խաղերը մեկ անգամ ևս հաստատեցին այն փաստը, որ սակավամիտ և ֆիզիկական արատ ունեցող երեխաների կյանքում ֆիզիկական կուլտուրան բուժման գլխավոր գործոններից մեկն է:

1990-ական թվականներին Հատուկ օլիմպիական շարժման գործընթացի զարգացման համար կարևոր էր Կենտրոնական Եվրոպայի երկրների «Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության Վարշավայի հավաքը:

1992 թ. սեպտեմբերին Վարշավայում տեղի ունեցավ Հատուկ օլիմպիական շարժման կազմակերպչական

աշխատանքների գծով Կենտրոնական Եվրոպայի երկրների տեսագործական սեմինար, որին մասնակցում էին Մոսկվայի, Չեխիայի, Էստոնիայի, Լատվիայի, Լիտվայի, Լեհաստանի, Յունգարիայի, ինչպես նաև Հայաստանի և այլ երկրների ներկայացուցիչներ: Հավաքի կազմակերպիչներն էին Լեհաստանի ՀՕԿ նախագահ Երժի Տիչինսկին և ազգային տնօրեն Մարիուշ Դեմետկոն: Տարբեր մարզածներից կազմակերպվեցին գործնական պարապմունքներ. մարմնամարզության պարապմունքները վարում էր Իռլանդիայից ժամանած մարզուհի Մատիե Կառլինը, հոկեյ հատակի վրա մարզածևի մարզիչն էր ԱՄՆ-ից Դալ Ջեմպը, սեղանի թենիսի մարզումներն անցկացնում էր լեհուհի Դանուտա Ցալինսկայան, իսկ ֆուտբոլի մարզումները՝ Տադեուշ Բեմբասը: Մարզահավաքին մասնակցում էր նաև «Միջազգային հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության Եվրասիայի գծով մենեջեր Գրեգոր Ռեպկոֆը: Բացի ձիասպորտից և սեղանի թենիսից, բոլոր մարզածների պարապմունքները անցկացվեցին Վարշավայի ֆիզկուլտուրայի ակադեմիայի մարզաբազաներում:

Հայաստանի ՀՕԿ-ը բարեկամական կապեր է հաստատում չեխ և լեհ գործընկերների հետ:

Վարշավայի հավաքից առաջ, օգոստոսին միջազգային կազմակերպությունից ստացված գրությունից նկատվում էր, որ հետաքրքրվում են ՀՀ «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպությունով: Գրության մեջ մասնավորապես նշվում էր, որ «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության մարզիչները, հրահանգիչներն ու կամավորականները պետք է իրականացնեն միմյանց

հետ համագործակցելու ծրագրերը, նպատակները, որն աշխարհը նախկինում համարում էր անհնար:

Այս գործընթացի հետագա զարգացումը պահանջում էր պետական և հասարակական կառույցների միասնական փոխհամագործակցություն:

Հատուկ ուշադրությունը, որին պետք է արժանանան սակավամիտ մարդիկ, ունի ոչ միայն մարդասիրական երանգ, այլև սոցիալական, այն անհրաժեշտություն է պետության, հասարակության ինքնաապահովման համար:

Դեռևս 19-20-րդ դարում աշխարհի գիտական միտքը հաստատել է, որ ավելի ձեռնտու է ստեղծել հատուկ ուսումնական հաստատություններ, քան թե դատարաններ և բանտեր՝ իրավախախտների համար /սոցիոլոգիական հետազոտությունների արդյունքները ցույց են տվել, որ անուշադրության մատնված մտավոր հետամնաց մարդկանց շրջանում մեծ տոկոս են կազմում իրավախախտումները/: Այս համատեքստում առանձնահատուկ է օժանդակ դպրոցների պահպանման հարցը: Սակայն 1991 թվականից սկսած օժանդակ դպրոցները պահպանելու և աշակերտական համակազմը ճիշտ ընտրելու գործընթացը անտեսված էր: Գրեթե չէին գործում բժշկամանկավարժական հանձնաժողովները: Սակավամիտ երեխաների հայտնաբերումը և հաշվառումը պետականորեն կարևոր հարց է: Առողջապահության, լուսավորության, սոցիալական ապահովության նախարարությունների աշխատանքների կազմակերպումը կախված է նաև այդ թվերի ստույգությունից:

1994 թ. փետրվարին ՀՀ ՀՕ կազմակերպությունը Սարժենո Շրայվերի կողմից տեղեկացվում է, որ մինչև 1995 թ. Հայաստանի «Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպությունը հաստատվել է IV մակարդակով, այսինքն ըստ միջազգային կանոնների այն երկիրը, որում շատ մարդ է ընդգրկված Հատուկ օլիմպիական շարժման ծրագրում և կազմակերպում է մրցումներ /շրջանային, քաղաքային, մարզային/ գրավում է ավելի բարձր մակարդակ: Օրինակ՝ Բելառուսը, Ղազախստանը, Թուրքմենիան կազմակերպության շարքերում ունեին հազարավոր ընդգրկվածներ, անցկացնում էին բազմապիսի մրցումներ, հետևապես գտնվում էին II մակարդակի վրա: Այս նամակի հետ միասին ՀՀ ՀՕ-ը տրվում է միջազգային ճանաչում ստանալու վկայական:

1995 թ. Special Olympics International-ի ամառային մրցումները տեղի էին ունենալու Կոնեկտիկուտ նահանգի Նյու Հեյվեն քաղաքում: Միջազգային Special Olympics կազմակերպությունը մրցումներից մեկ տարի առաջ հրավիրում է բոլոր երկրների նախագահներին այն քաղաքը, ուր կայանալու էին մրցումները, ծանոթացնում առկա մարզական բազաներին, քննարկում բազում հարցեր՝ կապված մրցումների կազմակերպված անցկացման հետ:

1994 թ. մայիսին ԱՄՆ-ից ստացված գրության համաձայն ՀՀ ՀՕ նախագահ Գ. Մնացականյանը հրավիրվում է մասնակցելու կոնֆերանսին: Նյու Հեյվենի կոնֆերանսում Հայաստանի ներկայացուցիչը ներկայացնում է «Միջազգային հատուկ օլիմպիական» կազմակերպության գաղափարների կենսագործման և Հայաստանում

դրանց փիլիսոփայության ամրապնդման ուղղությամբ տարվող աշխատանքները, ընդգծելով, որ մեր երկրում այդ սպորտային շարժման մեջ ընդգրկված են շուրջ 300 մարզիկ, 30-ից ավել մարզիչներ, մրցավարներ և որ առաջին քայլերն են կատարվում այդ աշխատանքներում ընդգրկելու նաև ծնողներին ու ընտանիքի անդամներին:

1995 թ. Հատուկ օլիմպիական ամառային 9-րդ խաղերին Հայաստանը առաջին անգամ մասնակցում է որպես ինքնուրույն կազմակերպություն: 1995 թ. հուլիսին Նյու Հեյվենի հնագույն ստադիոնում տեղի ունեցավ խաղերի բացման արարողությունը: ԱՄՆ-ի կառավարությունը խաղերի բացման առթիվ շրջանառության մեջ դրեց մեկ դոլար արժողությամբ նոր դրամ: Խաղերին 142 երկրներից մասնակցում էին մոտ 7000 մարզիկ:

Խաղերի բացմանը մասնակցում էին նախագահ Բ. Քլինտոնը կնոջ՝ Հիլարիի հետ, Քենեդի – Շրայվեր գերդաստանը, բազմաթիվ պատվավոր հյուրեր տասնյակ երկրներից, հռչակավոր մարզիկներ, կինոաստղեր՝ Շվարցենեգերը, Ժան Կլոդ Վան Դամը, լրագրողներ համարյա բոլոր երկրներից:

Խաղերի պաշտոնական բացման արարողությանն առաջին անգամ մասնակցեց հայկական «Հատուկ օլիմպիական» կազմակերպությունը: Որոշ մարզածներից մրցումները անցկացվում են Նյու Լոնդոն քաղաքում: Մրցումներին զուգընթաց կայանում էին ունենում պատվիրակությունների ղեկավարների տարբեր մակարդակի խորհրդակցություններ:

**Աթլետների անհատական մարզական արդյունքները
աշխարհի ամառային 9-րդ խաղերում**

	Ազգանուն, անուն	Մարզաձևը	Արդյունքը և տեղը
1.	Եղիազարյան Արմեն	1.վազք 50մ 2.ցատկ երկար. տեղից 3.թեմիսի գնդ. նետում	9.12վրկ. - 4-րդ տեղ 1.60մ - 5-րդ տեղ 32մ 60սմ - 3-րդ տեղ
2.	Առաքելյան Արթուր	1.վազք 100մ 2.ցատկ երկար. թափավազք 3.գնդի հրում	14.39 վրկ. -3-րդ տեղ 4մ 60սմ – 2-րդ տեղ
3.	Նազարյան Արթուր	1.լող 50մ 2.կրող 25մ 3.ազատ ոճ 50մ	49.26վրկ.- 1-ին տեղ 21.80 վրկ.- 3-րդ տեղ 37.04 վրկ.- 6-րդ տեղ
4.	Պլատոնով Ալեքսանդր	1.ազատ ոճ 100մ 2.ազատ ոճ 25մ 3.ազատ ոճ 50մ	1.52.85 վրկ.-6-րդ տեղ 16.70 վրկ.- 5-րդ տեղ 45.68 վրկ.- 4-րդ տեղ

Եթե անփոփելու լինենք աշխարհի ամառային 9-րդ խաղերում Հայաստանի «Հատուկ օլիմպիականներ» կազմակերպության մարզիկների ցույց տված մարզական արդյունքները, ապա պատկերը հետևյալն է՝

1-ին տեղ - 1 մարզիկ, 2-րդ տեղ - 1 մարզիկ, 3-րդ տեղ - 3 մարզիկ, 4-րդ տեղ - 2 մարզիկ, 5-րդ տեղ - 2 մարզիկ, 6-րդ տեղ - 2 մարզիկ:

Հանդիպում է կայանում SOI-ի նախագահ պարոն Ա. Շրայվերի, Յու. Բենեդի-Շրայվերի և ՀՀ ՀՕԿ պատվի-

րակների միջև, որտեղ քննարկվում են ՀՀ ՀՕ կազմակերպության հետագա անելիքների հետ կապված հարցեր՝ մասնավորապես հոկտեմբերին Հունաստանում կայանալիք Եվրոպական երկրների «Հատուկ օլիմպիական» կազմակերպությունների գիտագործնական կոնֆերանսի վերաբերյալ:

Վերոհիշյալ կոնֆերանսին մասնակցում են Գ.Մնացականյանը և Ա.Մեհրաբյանը: Գիտագործնական համաժողովի աշխատանքները կազմակերպվում են երկու ուղղությամբ՝ միացյալ թիմերի ստեղծում, այսինքն՝ խաղային մարզաձևերում մրցումներին թույլատրել սակավամիտների հետ մասնակցելու նաև, մասսայական դպրոցների այն աշակերտներին /մինչև 50 տոկոս/, որոնք իրենց ֆիզիկական կարողություններով և մարզական ցուցանիշներով մոտ էին սակավամիտ երեխաների մարզական կարողություններին, ինչպես մարզել սակավամիտներին, անցկացնել մրցումներ «Միացյալ» թիմերի միջև և երկրորդ՝ Հատուկ օլիմպիական շարժման հետագա զարգացման ռազմավարությունը:

1999 թ. հուլիսին Հյուսիսային Կարոլինայում կայացան աշխարհի ամառային 10-րդ խաղերը: Ըստ ավանդույթի՝ մրցումներին զուգընթաց կազմակերպվում են պատվիրակությունների ղեկավարների խորհրդակցություններ:

Այդ խաղերում Հայաստանի մարզիկների մարզական արդյունքները հետևյալն էին՝ Աննա Քոլոյան - գնդի հրում 5.45 սմ - 3-րդ տեղ, վազք 100 մ 17.7վրկ. - 1-ին տեղ, հեռացատկ թափավազքից - 3.31 սմ- 4-րդ տեղ:

Արմեն Եղիազարյանի մարզական արդյունքներն էին. վազք 50 մ 8.91վրկ.- 3-րդ տեղ, հեռացատկ տեղից զույգ ոտքով 1.54 սմ արդյունքով դարձյալ գրավում է 3-րդ տեղը, իսկ թենիսի գնդակի նետում վարժությունում ցույց է տալիս 26 մ 37 սմ արդյունք և գրավում է 1-ին տեղը:

Ըստ 1995-1999 թ.թ. համաշխարհային մրցումների արդյունքների՝ վեց մարզիկ նվաճել են 10 մեդալ՝ երեք ոսկե, մեկ՝ արծաթե և վեց բրոնզե:

2000 թ. մայիսի 27-ից հուլիսի 4-ը Հոլանդիայի Գրոնինգեն քաղաքում կայացած Եվրոպայի առաջնությանը մասնակցում են մարզիկներ 53 երկրներից: Հայաստանի ներկայացուցիչներ՝ Ա. Քալաշյանը գնդակի նետում վարժությունում նվաճում է արծաթե մեդալ, իսկ թենիսիստների ելույթները, ըստ մարզիչների, անհաջող էին, չնայած թիմային հաշվարկով գրավել էին 4-րդ պատվավոր տեղը:

Ակնհայտ է, որ Հատուկ օլիմպիական շարժումը արագընթաց զարգանում էր նաև Եվրոպայի, Ասիայի տարբեր երկրներում: Հատուկ օլիմպիադաները մտավոր հետամնաց մարդկանց համար ստեղծում են մարզական յուրահատուկ արդյունքների ձեռքբերման անսահման հնարավորություններ: Այն կարելի է համարել ժամանակակից աշխարհի սոցիալական ֆենոմեն և ներառում է օլիմպիզմի հումանիստական առաջավոր գաղափարները, որոնք ինչ խոսք, բացառիկ նշանակություն ունեն սերնդի ֆիզիկական և հոգևոր զարգացման գործում:

Արմեն Եղիազարյանը վազքի ժամանակ

Արմեն Եղիազարյանը 3-րդ մրցափուլում

**«Միջազգային հատուկ օլիմպիադաներ»
կազմակերպության աշխարհի ամառային խաղեր**

Տարեթվերը և խաղերը	Անցկացման վայրը	Մասնակից երկրների քանակը	Մարզիկների քանակը
1968 թ. 1-ին խաղեր	Չիկագո , ԱՄՆ	ԱՄՆ-ի 26 նահանգ և Կանադա	1000
1970 թ. 2-րդ խաղեր	Չիկագո , ԱՄՆ	ԱՄՆ-ի 50 նահանգ, Կոլումբիա, Պուերտո Ռիկո, Ֆրանսիա	2000
1972 թ. 3-րդ խաղեր	Լոս Անջելես, ԱՄՆ	ԱՄՆ-ի մոտ 50 նահանգ	2500
1975 թ. 4-րդ խաղեր	Միչիգան , ԱՄՆ	10	3200
1979 թ. 5-րդ խաղեր	Նյու-Յորք, ԱՄՆ	ԱՄՆ և 20 երկրներ	3500
1983 թ. 6-րդ խաղեր	Լուիզիանա, ԱՄՆ	ԱՄՆ-ի 50 նահանգ	4000
1987 թ. 7-րդ խաղեր	Սենթ Մորիս, Ինդիանա, ԱՄՆ	70	4700
1991 թ. 8-րդ խաղեր	Մինեապոլիս, ԱՄՆ	100	6000
1995թ. 9-րդ խաղեր	Նյու Ջեյվեն, ԱՄՆ	143	7000
1999թ.10-րդ խաղեր	Հյուսիսային Կարոլինա, ԱՄՆ	150	7000
2003թ .11-րդ խաղեր	Դուբլին, Իռլանդիա	150	6500
2007թ. 12-րդ խաղեր	Շանհայ, Չինաստան	170	7500
2011թ. 13-րդ խաղեր	Աթենք, Հունաստան		

**«Միջազգային հատուկ օլիմպիադաներ»
կազմակերպության աշխարհի ձմեռային խաղեր**

Տարեթվերը և խաղերը	Անցկացման վայրը	Մասնակից երկրների քանակը	Մարզիկների քանակը
1977 թ. 1-ին խաղեր	Կոլորադո, ԱՄՆ	ԱՄՆ, Կանադա	500
1981 թ. 2-րդ խաղեր	Վերմոնտ, ԱՄՆ	ԱՄՆ-ի 50 նահանգ	600
1985 թ. 3-րդ խաղեր	Յուտա, ԱՄՆ	14	800
1989 թ. 4-րդ խաղեր	Նևադա, ԱՄՆ	18	1400
1993 թ. 5-րդ խաղեր	Սալզբուրգ, Ավստրիա	50	1600
1997թ. 6-րդ խաղեր	Օնթարիո, Տորոնտո, Կանադա	73	2000
2001թ. 7-րդ խաղեր	Ալյասկա	70	1800
2005թ. 8-րդ խաղեր	Նագանո, Ճապոնիա	84	1800
2009թ. 9-րդ խաղեր	Այդահո, Բոյսի, ԱՄՆ	100	2000
2013թ. 10-րդ խաղեր	Կորեա		

ՀԱՏՈՒԿ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀՀ -ՈՒՄ 2000 ԹՎԱԿԱՆԻՑ ՄԻՆՉԵՎ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ

Նոր դարաշրջանում հասարակության և պետությունների զարգացման, քաղաքակրթության մակարդակի բնորոշման չափորոշիչ է հաշմանդամության խնդիրների, առաջադրված պահանջների լուծման գործընթացը /պետական, հասարակական կառույցների կողմից/: Այս խնդիրների լուծման համակարգում իր առանձնահատուկ դերն ունի ֆիզիկական կուլտուրան և սպորտը, առավելապես՝ ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրան և սպորտը, որն արդեն իսկ տարածվել է աշխարհի բազմաթիվ երկրներում և ժամ առ ժամ ձեռք է բերում մասսայականություն:

Ինչպես նշվել էր, մտավոր կարողությունների խաթարվածություն ունեցող մարդկանց ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պատմության արմատները հասնում են 60-ական թվականները, երբ 1963 թ. Մերիլենդում Յունիս Բենեդու նախաձեռնությամբ սկսեց գործել ամառային ճամբար և այդ գործընթացի զարգացումը կապվեց Special Olympics շարժման ծագման ու զարգացման հետ:

Առաջին պաշտոնական պարապմունքները ցույց տվեցին, որ մտավոր կարողությունների խաթարվածություն ունեցող մարդկանց ֆիզիկական հնարավորությունները անսահմանափակ են, ֆիզիկական պարապմունքները, բեռնվածությունը մեծ հաճույք են պատճառում նրանց և բարձրացնում հուզական առույգ վիճակը: Սպորտը խթանում է անհատական ընդունակու-

թյունների զարգացմանը, որոնց շնորհիվ հնարավոր է դառնում ձեռք բերել մարզական բարձր արդյունքներ:

Ադապտիվ սպորտը հնարավորություն է ընձեռում նմանատիպ արատ ունեցող մարդկանց արդյունավետ սոցիալիզացմանը, հարմարվելու առողջ հասարակությանը, բարձրացնում է ապրելակերպի մակարդակը:

Ներկայումս այդ շարժման գլխավոր խնդիրներից է նրանց դաստիարակչական աշխատանքների կազմակերպումը օժանդակ դպրոցներում կամ հատուկ դասարաններում: Նրանց դաստիարակությունը պետք է կազմակերպել մի քանի ուղղություններով՝ մտավոր, բարոյական, ֆիզիկական, աշխատանքային, գեղագիտական և այլն: Մարդը ծնվում է ոչ հասուն: Հոգեկան կերպարը իր բոլոր մարդկային հատկություններով նա ձեռք է բերում իր կյանքի, շրջակա աշխարհից անընդհատ հոսող տեղեկատվության ընթացքում և գիտակցությունն էլ իր հերթին ձգտում է ամբողջացնել ստացված ինֆորմացիան, այսինքն ժառանգականությունը տալիս է հունք, որի վրա աշխատում է միջավայրը /Գ.Ս.Բաբախանյան, 2006/:

Հայաստանում այս հիմնախնդրի ձևավորման և զարգացման վրա իր ուրույն ազդեցությունն են ունեցել ԽՍՀՄ-ում կատարված ուսումնասիրությունները. բանականության խաթարում ունեցող երեխաների ֆիզիկական դաստիարակության հարցերը քննարկվել են դեռևս 1921 թվականին և դրանց արդյունքները ներդրվել են օժանդակ դպրոցներում: Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներին երրորդից վեցերորդ դասարաններում մտցվում է ռազմաֆիզիկական պատրաստականություն և շատ շրջանավարտներ զենքը ձեռքներին պայքարում են

Ֆաշիստների դեմ: Այս գործընթացը կարելի է համարել այս ուղղության զարգացման 1-ին փուլ:

60-ական թվականների առաջին տարիները կարելի է բնորոշել որպես այդ ուղղությամբ ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի զարգացման 2-րդ փուլ, երբ օժանդակ դպրոցների ուսումնական ծրագրում ընդգրկվում են ֆիզիկական դաստիարակության դասերն ու պաշտպանում են ոլորտի առաջին ատենախոսական թեզերը /Ն.Ա.Կոզլենկո, 1962/:

3-րդ փուլը՝ երբ օժանդակ դպրոցներում ֆիզիկական վարժություններով պարապմունքների ժամանակներդնում են «Հաշմանդամներին պաշտպանելու» ռեժիմ և որի բովանդակությունն էր հնարավորինս արգելել և սահմանափակել երեխաների շարժողական գործողությունները:

1970 թվականից սկսվում է 4-րդ փուլը, երբ Վ.Ս. Մորոզովի կողմից հաղթահարվում են շարժումների արգելքներն ու սահմանափակումները և ֆիզիկական կուլտուրայի դասերին սկսում են ուսուցանել բարդ շարժողական գործողություններ /հենացատկ և այլն/: Սա ցույց տվեց, որ հատուկ մշակված ճիշտ վարժությունների համակարգի միջոցով կարելի է զարգացնել սաների ֆիզիկական ընդունակությունները:

Պրոֆեսոր Բ.Վ.Սերմենկի և նրա գիտահետազոտական դպրոցի ջանքերի շնորհիվ 70-ական թվականների կեսերից սկսվում է ադապտիվ ֆիզիկական դաստիարակության 4-րդ փուլը, ուր ուշադրությունը շեշտադրված էր բանականության խաթարվածությունն ունեցող երեխա-

Vahan Babayan, 21, of Special Olympics Armenia, dropped into his coach's arms after he finished sixth in the 1K freestyle race. It was the first time he had skied in hard-packed snow. "The snow here is hard, not soft as it is on the mountain where I trained. But the race was not difficult," said Babayan, who lives in an institution for people with intellectual disabilities and helps his family by cutting wood for them. Babayan is one of just two athletes in the Armenian delegation. "Babayan has become braver since he started cross country skiing. His visit to Japan will make him stronger," said his coach, Artak Israelyan.

Հայ մարզիկների Հատուկ օլիմպիադաներում նվաճած մեդալները

ների շարժողական ընդունակությունների զարգացման վրա:

5-րդ փուլը սկսվում է 90-ական թվականների սկզբներից, երբ օժանդակ դպրոցներում ներդրվում է մարզական գործունեություն: Այս փուլը շարունակվում է մինչև մեր օրերը, որը ադապտիվ ֆիզիկական դաստիարակության, ադապտիվ սպորտի, բանականության սահմանափակ կարողություն ունեցող մարդկանց բուժական ֆիզիկական կուլտուրայով առողջության վերականգնման և սոցիալիզացման աշխատանքների գործընթացն է: Անհրաժեշտ ենք համարում հավաստել նաև, որ մեր երկրում ադապտիվ սպորտի ի հայտ գալը բանականության արատ ունեցող մարդկանց մոտ, նույնպես կապված է 1963 թվականին ԱՄՆ-ում Հատուկ օլիմպիական շարժման զարգացման հետ:

Ներկայումս բանականության արատ ունեցող մարդկանց ադապտիվ սպորտի կազմակերպման հարցերով մեր երկրում զբաղվում է ՀՀ «Հատուկ Օլիմպիականներ» կազմակերպությունը, որի նախագահն է Անահիտ Շահվերդյանը, ազգային տնօրենն է Արտակ Իսրայելյանը, ազգային ծրագրի զարգացման ղեկավարն է Անուշ Շահվերդյանը, որոնք սերտորեն համագործակցում են «Միջազգային հատուկ օլիմպիականներ»-ի և ՀՀ Ազգային օլիմպիական կոմիտեի հետ:

Նրանց համատեղ ծրագրերի առանձնահատկությունը հետևյալն է.

- Պետական, հասարակական, կոմերցիոն կազմակերպությունների կոլեկտիվ պայմանագրերի հիման վրա ինտեգրացման ուժեղացումը, կրթության, սոցիալական

ապահովության բնագավառում, հատուկ դպրոցներում, գիշերօթիկներում, առողջապահական հիմնարկներում, գիտահետազոտական ինստիտուտներում, ֆիզիկական կուլտուրային և սպորտին վերաբերող գաղափարների և գործնական հարցերի ներդրումն ու լուծումը, հատկապես ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտում պատրաստվող ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի մասնագետների ակտիվ ներգրավումն այդ շարժման մեջ:

- ՀՀ «Հատուկ օլիմպիականների» ծրագրերի համատեղում Special Art ծրագրի հետ:

- Մեծ թվով պարապոզներ ընդգրկել ինչպես պետականորեն կազմակերպված կառույցներից, այնպես էլ տնային պայմաններում ուսուցվողներից:

Հատուկ օլիմպիական շարժման միջազգային փորձը, «Հատուկ օլիմպիականներ»-ի կազմակերպչական աշխատանքները ցույց են տալիս ադապտիվ ֆիզիկական դաստիարակության հնարավորությունները հաշմանդամների վարքի և ապրելակերպի ճիշտ ձևավորման գործընթացում: Ադապտիվ սպորտը հնարավորություն է տալիս գտնվել կյանքի այնպիսի պայմաններում, ուր առկա են բարեկամությունը, փոխըմբռնումը, կոլեկտիվիզմի զգացողությունը, մրցակցությունը, պայքարը: Եվ դա կատարվում է մարզական, խաղային պայմաններում:

Հատուկ օլիմպիական շարժման մեջ գոյություն ունեն ուսումնամարզական և մրցակցական գործունեության կազմակերպման հստակ կանոններ: Դրանք հնարավորություն են տալիս լուծելու դաստիարակչական խնդիրներ, որոնք ավելի դժվար է լուծել մարդկային

գործունեության այլ պայմաններում, օրինակ՝ մտավոր հետամնաց երեխաները յուրացնելով մարզաձևերի պարզ հնարքները, միաժամանակ տիրապետում են մրցման կանոններին /գնդակը դարպասում է՝ գոլ է, հակառակորդին հրել է՝ խախտում է/ և որոնք էլ պետք է կատարվեն ու ամրապնդվեն կանոնավոր մարզման ընթացքում: Խաղային գործունեությունը խանդավառող է, հուզական և ձգում է շատ երեխաների ու մեծահասակների: Սակայն երբ նրանց հեռացնում են խաղից, նրանք այդ ընդունում են որպես պատիժ: Սկզբունքորեն հատուկ օլիմպիադաների կարևոր պահը մրցակցությունն է և հատուկ մարզիկները հասկանում են, որ իրենց սխալը ճակատագրական կարող է լինել թիմի համար: Յենց այս գործընթացի վրա ստեղծվում են մարզական թիմեր, դպրոցների, քաղաքների, երկրների կոլեկտիվներ: Սակայն ադապտիվ սպորտի այս բոլոր արժեքները կարող են արդյունավետ լինել, եթե դաստիարակչական և մարզական աշխատանքները համակարգված են: Եթե այդ աշխատանքը թողնվի ինքնահոսի՝ ադապտիվ սպորտը կարող է դրսևորել հակառակ արդյունք. ագրեսիա, էգոիզմ, հակասոցիալական վարք:

Հայաստանում գործող համապատասխան կենտրոնների դպրոցների մասնագետները պետք է նկատի ունենան այս գործընթացի սկզբունքները և համագործակցեն ծնողների հետ: Սակայն ՀՀ-ում այս գործընթացն ընթանում է դանդաղ և մանկավարժներից ու ծնողներից պահանջում է մեծ ջանքեր:

Ինչպես նշվել էր՝ «Հայկական հատուկ օլիմպիադաներ» հասարակական կազմակերպությունը, որը

ստեղծվել էր 1993 թվականին, հանդիսանալով «Միջազգային հատուկ օլիպիադաներ» շարժման անդամ, առաջնորդվում է վերջինիս սկզբունքներով ու գաղափարախոսությամբ: Ներկայումս կազմակերպության կամավոր մարզիչները, ընտանիքի անդամները, բուհերի ուսանողները, մասնավորապես՝ Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտի ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի մասնագետներն ու ուսանողներն իրենց ծառայությունն են մատուցում Երևանը և Հայաստանի մարզերը ներկայացնող հատուկ դպրոցների սաներին, որոնք հանդիսանում են ՀՀ-ի հատուկ մարզիկներ: Կազմակերպվում ու անցկացվում են մարզումներ և մրցումներ ֆուտբոլ, աթլետիկա, լող, սեղանի թենիս մարզաձևերից: ՀՀ-ի ծրագրերը գտնվում են ՀՀ ԱՕԿ-ի, Սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարարության ուշադրության կենտրոնում, որն էլ ֆինանսավորում է տեղական միջոցառումները և հատուկ մարզիկների մասնակցությունը միջազգային մրցումներում:

2002 թվականից մոտ 980 մարզիկ «Հայկական հատուկ օլիմպիադաներ»-ի տեղական, հանրապետական, միջազգային մարզումներին ու միջոցառումներին մասնակցել են հետևյալ մարզաձևերից՝ աթլետիկա, ֆուտբոլ, լող, սեղանի թենիս: Արձանագրվել է արդյունքների հետևյալ պատկերը.

2003 թ. հունիսի 16-30-ը Հատուկ օլիմպիադաների աշխարհի ամառային խաղերը անցկացվել են Դուբլինում /Իռլանդիա/: Աթլետիկա մարզաձևում Հայաստանը ներկայացրել են չորս մարզիկներ՝ Կարինե Գասպարյանը /Կապան/ ոսկե, բրոնզե մեդալակիր, Աննա Բուլղադար-

յանը /Վանաձոր/ ոսկե, արծաթե մեդալակիր, Սերգեյ Սահակյանը /Երևան/ արծաթե մեդալակիր, Վահան Բաբայանը /Գառնի/ 4-րդ, 6-րդ տեղեր /հարկ է նշել, որ 4-8-րդ տեղերը համարվում են պատվավոր և մարզիկները պարգևատրվում են հատուկ ժապավեններով/:

2004 թ. մայիսի 14-21-ը Ռոդոս քաղաքում /Հունաստան/ մեկնարկում է «Կրթություն սպորտի միջոցով» Հատուկ օլիմպիադաների համաշխարհային փառատոնը, որտեղ Հայաստանից լող մարզածու մասնակցեցին Խորեն Ոսկանյանը ու Գևորգ Գևորգյանը:

2005 թ. փետրվարի 26-ից մարտի 5-ը Նագանոյում /Ճապոնիա/ անցկացվում են Հատուկ օլիմպիադաների աշխարհի ձմեռային խաղերը: Հայաստանից մրցումներին մասնակցում են՝ Վահան Բաբայանը /Գառնի/, ով նվաճում է 6-րդ պատվավոր տեղը, Խաչիկ Լուռյանը /Վանաձոր/:

2006 թ. սեպտեմբերի 28-ից հոկտեմբերի 5-ը Հռոմում /Իտալիա/ կայացել են Հատուկ օլիմպիադաների երիտասարդների Եվրոպայի ամառային խաղերը: Միջոցառմանը Եվրոպայի 55 երկրներից մասնակցել են 1400 մարզիկ: Հայաստանը աթլետիկա և լող մարզածներում ներկայացրել է վեց մարզիկներ՝ Լուսինե Մանուկյանը նվաճել են արծաթե /լող/, Ռուբեն Հակոբյանը՝ արծաթե /լող/, Շուշանիկ Ասատրյանը՝ բրոնզե /աթլետիկա/, Հրանուշ Հարությունյանը՝ ոսկե, բրոնզե /աթլետիկա/, Հասան Ալոյանը՝ արծաթե /աթլետիկա/, Մերուժան Գևորգյանը՝ ոսկե, արծաթե /աթլետիկա/ մեդալներ:

2007 թ. սեպտեմբերի 28-ից հոկտեմբերի 11-ը Հատուկ օլիմպիադաների աշխարհի ամառային խաղերը

անցկացվել են Շանհայում /Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետություն/: Աշխարհի խաղերին մասնակցել են ավելի քան 10 հազար մարզիկներ ու մարզիչներ, 2000 հյուրեր, ընտանիքի անդամներ ու աշխարհի 170 Հատուկ օլիմպիադաների ծրագրերից լրագրողներ: Մարզիկներն իրենց ուժերը չափեցին 25 տարբեր մարզածներում: Հայաստանը ներկայացրել են վեց մարզիկներ աթլետիկա և լող մարզածներում՝ Սպարտակ Հակոբյանը նվաճել է ոսկե, բրոնզե /աթլետիկա/, Էդուարդ Ավեյանը՝ արծաթե /աթլետիկա/, Անի Ներսիսյանը՝ ոսկե /աթլետիկա/, Մարիամ Ազատյանը՝ արծաթե, բրոնզե /աթլետիկա/ մեդալներ, Հասմիկ Սկրտչյանը՝ /լող/, Տիգրան Գևորգյանը՝ /լող/:

2009 թ. փետրվարի 3-13-ը Հատուկ օլիմպիադաների աշխարհի ձմեռային խաղերը անցկացվել են Այդահո նահանգի Բոյսի քաղաքում /ԱՄՆ/: Հայաստանը ներկայացրել են 4 մարզիկներ՝ Անի Սողոյանը, Սպարտակ Հակոբյանը, Սերինե Ավետիսյանը, Դավիթ Խաչատրյանը:

Ամփոփելով և վերլուծելով Հատուկ օլիմպիական շարժման զարգացման գործընթացը, մասնավորապես մեր երկրում, գիտակցում ենք, որ այն պահանջում է լայնածավալ գործունեություն: Անհրաժեշտ է պետական, հասարակական, հովանավորող կազմակերպությունների աշխատանքային ծրագրերում առանձնահատուկ, նպատակաուղղված գործնական միջոցներ մշակել այս ոլորտի զարգացման ուղղությամբ:

Հուսադրող և հեռանկարային է այն փաստը, որ Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական պետական ինստիտուտում «Ադապտիվ ֆիզիկական կուլտուրայի» ամբիոնը ծավալել է գիտահետազոտական գործունեու-

թյուն մտավոր հետամնաց երեխաների շրջանում, հաշվի առնելով ուսուցման մեթոդիկայի մասնագիտական հատուկ պահանջները և համագործակցում է բուհի այլ ամբիոնների, Հայաստանի Հանրապետությունում գործող համապատասխան կենտրոնների, դպրոցների հետ:

Հատուկ օլիմպիական շարժման զարգացման հիմնական, սկզբունքային նախապայմաններից է ոչ միայն մասնագիտական խոր գիտելիքների իմացությունը, այլ նաև անձի անհատական հատկությունների՝ բարյացակամ, համբերատար, կարեկցող, հարգալից և այլ դրսևորումների առկայությունը:

ՀՀ «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության անդամները

Այսպիսով, պատմական զարգացման նոր փուլում մեր հասարակարգի սոցիալմշակութային զարգացման գործընթացը նպատակասլաց և արդյունավետ կընթանա միայն այն դեպքում, երբ օրգանական կապ կստեղծվի անցյալի և ներկայի միջև, խորապես կընդունվեն ազգային մշակույթի ավանդույթները, դրանց նախընթաց շերտերը, որոնք կզուգորդվեն մերօրյա հասարակական կյանքի ողջ գործընթացին:

ՍՏՈՒԳՈՂԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

1. Որո՞նք են «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության նպատակը և խնդիրները:

2. Բնորոշեք «մտավոր հետամնացություն» հասկացությունը:

3. Որո՞նք են Միջազգային Հատուկ օլիմպիական շարժման ծագման նախադրյալները և տարածվածությունը:

4. Որտե՞ղ է ծագել Հատուկ օլիմպիական շարժումը և ո՞վ է հիմնադիրը:

5. Ներկայացնել Special Olympics International –ի նպատակը, առաքելությունը, խնդիրներն ըստ Գլխավոր կանոնների հոդվածների:

6. Ներկայացնել Հատուկ օլիմպիական շարժման հիմնախնդիրները:

7. Որո՞նք են Հայաստանում Հատուկ օլիմպիական շարժման ծագման նախադրյալները:

8. Բնութագրել համաշխարհային առաջին և համամիութենական Հատուկ օլիմպիական խաղերի կազմակերպման առանձնահատկությունները:

9. Ներկայացնել ՀՀ «Հատուկ օլիմպիադաներ» կազմակերպության ստեղծումը և նպատակը:

10. Ներկայացնել ամառային և ձմեռային «Հատուկ օլիմպիադաների» անցկացման տարեթվերը, քաղաքները, մասնակից մարզիկների և երկրների քանակը:

11. Ներկայացնել Հայաստանի մարզիկների մասնակցությունը «Հատուկ օլիմպիադաներում»:

12. Ներկայացնել Հատուկ օլիմպիական շարժման դերը ադապտիվ սպորտի զարգացման գործընթացում:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՆԱԽԱԲԱՆ.....4
 ՄՏԱԿՈՐ ՀԵՏԱՄՆԱՅՈՒԹՅԱՆ ԲՆՈՐՈՇՈՒՄԸ7
 ՀԱՏՈՒԿ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՁԵՎԱԿՈՐՄԱՆ ՀԻՄ-
 ՆԱՀԱՐՑԵՐԸ 13
 ՀԱՏՈՒԿ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ,
 ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՍԿՋԲՈՒՆՔՆԵՐԸ21
 SPECIAL OLYMPICS ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԵ-
 ՌԻԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ՀԱՏՈՒԿ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ
 ՇԱՐԺՄԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆԱԽԱԴՐՅԱԼ36
 ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ SPECIAL OLIMPICS INTERNATIONAL
 ԵՎ ՀՀ ՀՕ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԵՏԱԳԱ ԳՈՐԾՈՒ-
 ՆԵՌԻԹՅՈՒՆԸ55
 ՀԱՏՈՒԿ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՀՀ 2000 ԹՎԱԿԱՆԻՑ
 ՄԻՆՉԵՎ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ.....69
 ՄՏՈՒԳՈՂԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ ԵՎ ԱՌԱՋԱԴՐԱՆՔՆԵՐ.....80
 ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ.....82
 ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ.....85

Գ.Կ.ԾԱՌՈՒԿՅԱՆ, Ա.Գ.ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ՀԱՏՈՒԿ ՕԼԻՄՊԻԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ
(ուսումնամեթոդական ձեռնարկ)

Г.К.ЦАРУКЯН, А.Г.АРУТЮНЯН

**ИСТОРИЯ СПЕЦИАЛЬНОГО ОЛИМПИЙСКОГО
ДВИЖЕНИЯ**

(учебно-методическое пособие)

Խմբագիր՝	Գ.Կ.Մնացականյան
Տեխ. խմբագիր՝	Ս.Գ.Գալստյան
Համակարգչային ձևավորումը՝	Լ.Ա.Մեծոյանի

Ստորագրված է տպագրության 20.07.2010 թ.
 Չափը՝ 60x84 1/16: Տպաքանակը՝ 200
 Տպագրությունը՝ օֆսեթ, 5.5 տպագրական մանուլ

Տպագրված է Ֆիզիկական կուլտուրայի հայկական
 պետական ինստիտուտի տպարանում

